

Mestna občina
Ljubljana

STRATEGIJA RAZVOJA PODEŽELJA IN URBANEGA KMETIJSTVA MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA OBDOBJE 2021-2027

ZA JAVNO RAZGRNITEV

LJUBLJANA, JUNIJ 2021

Naročnik:

Mestna občina Ljubljana

Mestni trg 1
1000 Ljubljana

Mestna občina
Ljubljana

Odgovorna predstavnika naročnika:

Gorazd Maslo, univ. dipl. inž. agr.

Maruška Markovčič, univ. dipl. etn. in antr. kult. ter prof. um. zgod.

Izdelovalec:

ZaVita, svetovanje, d.o.o.

Tominškova 40
1000 Ljubljana

v sodelovanju s

Kmetijski inštitut Slovenije

Hacquetova ulica 17
1000 Ljubljana

Odgovorni nosilec naloge:

Matjaž Harmel, univ. dipl. inž. gozd.

Podjetje ne posluje z žigom!

Vodja projekta:

Klemen Strmšnik, univ. dipl. geog.

Ključni strokovnjaki - ZaVita:

Sabina Cepuš, univ. dipl. ekol.

Jerneja Harmel, MSc okolj. znan., R
Avstrija

Matjaž Harmel, univ. dipl. inž. gozd.

Eva Harmel, mag. inž. kraj. arh.

Aleksandra Krajnc, univ. dipl. geog.

Matevž Premelč, univ. dipl. geog.

Sašo Weldt, univ. dipl. biol.

Ključni strokovnjaki - KIS:

dr. Aleš Kolmanič, univ. dipl. inž. kmet.

Tomaž Cunder, univ. dipl. geog.

dr. Peter Dolničar, univ. dipl. inž. agr.

Janez Sušin, univ. dipl. inž. agr.

dr. Branko Lukač, univ. dipl. inž. kmet.

Projekt:

Strategija razvoja podeželja Mestne občine Ljubljana za obdobje 2021-2027 –
dokument za javno razgrnitev

Številka pogodbe:

P35/2020 (na strani izvajalca); C7560-20-210003 (na strani naročnika)

Številka projekta:

230/2020

Ključne besede:

Strategija razvoja podeželja | Urbano kmetijstvo | Mestna občina Ljubljana |
Programsko obdobje 2021-2027 | SRPUK MOL 2021-2027 | Analiza stanja |
Vrednotenje uspešnosti in učinkovitosti | Strateški okvir | Participativni pristop

Datum:

24. 06. 2021

Vir fotografij:

Mestna občina Ljubljana, URL: <https://www.ljubljana.si/sl/mestna-obcina/>

KAZALO VSEBINE

Kazalo Vsebine	3
1 OZADJE PRIPRAVE STRATEGIJE	4
1.1 Namen in cilji SRPUK MOL 2021-2027	4
1.2 Proces priprave SRPUK MOL 2021-2027	5
2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO STRATEGIJE	6
2.1 Zakonske podlage	6
2.2 Strateške podlage	7
2.2.1 Vsebinska razmejitev do ključnih strateških dokumentov	8
2.3 Zaključki in priporočila vrednotenja SRP MOL 2014-2020	9
2.4 Poudarki analize stanja na podeželju MOL	12
2.5 SWOT analiza z opredelitvijo ključnih izzivov	17
3 STRATEŠKI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA PODEŽELJA MOL	19
3.1 Vizija razvoja podeželja	19
3.2 Cilji SRPUK MOL 2021-2027	20
4 OPERATIVNI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA PODEŽELJA MOL	22
4.1 Cilj 1 - zagotovljeni ustrezni pogoji za kakovostno pridelavo hrane in doseganje višje stopnje samooskrbnosti	23
4.2 Cilj 2 - dobro povezani ponudniki in ponudba podeželja	29
4.3 Cilj 3 - osveščeni in odgovorni meščani, ki aktivno podpirajo podeželje	32
4.4 Cilj 4 - vitalno, atraktivno in perspektivno podeželje z ohranjeno identiteto	35
4.5 Podporni mehanizmi	38
4.5.1 Tehnična podpora, strokovno svetovanje in komunikacija	38
4.5.2 Strateški projekti in krepitev mednarodne prepoznavnosti MOL	39
5 FINANČNI OKVIR IN DINAMIKA IZVEDBE STRATEGIJE	41
5.1 Finančni okvir s predvideno dinamiko izvajanja po letih	41
5.2 Možni viri financiranja	44
6 SPREMLJANJE IZVAJANJA STRATEGIJE	47

1 OZADJE PRIPRAVE STRATEGIJE

V programskem obdobju 2021-2027 oblikuje Mestna občina Ljubljana (v nadaljevanju MOL) nove strateške usmeritve za razvoj podeželja. Ti temeljijo na vsebinah, ki jih je zasnovala in gradila v programskem obdobju 2014-2020. Gre za specifične strateške usmeritve, ki se osredotočajo na kmetijstvo (tudi posebne oblike kot je ekološko kmetijstvo), gozdarstvo, samooskrbo, gospodarske dejavnosti na podeželju, promocijo podeželja, delo s prebivalstvom itd. na območju MOL, pri čemer druga področja pušča ob strani (urejanje infrastrukture, zdravstvo, šolstvo...).

Izhodišča za oblikovanje strategije za novo programsko obdobje temeljijo na kazalcih in podatkih strateških usmeritev za obdobje 2014-2020, zasnovana pa so tako, da bodo nudila dobro strokovno osnovo za daljše časovno obdobje. V tem pogledu gre torej za neke vrste nišno strategijo, ki se s svojimi cilji in ukrepi postavlja ob bok nacionalnemu Strateškemu načrtu skupne kmetijske politike 2021-2027.

MOL bo ustvarjala primerne pogoje za nadaljnji razvoj kmetijstva in drugih dejavnosti povezanih s kmetijstvom na podeželju in v urbanem okolju ter kmete spodbujala, da svoje načrte uresničijo tudi z državnimi sredstvi. MOL bo ustvarjala tudi pogoje za boljšo samooskrbo prebivalcev MOL, kjer bo poleg podeželja vključevala tudi urbane površine in spodbujala razvoj urbanega kmetijstva.

Ob tem je potrebno razumeti, da bodo sredstva MOL za investicije predvsem zagonska in namenjena za vsebine in obsege investicij, ki podpirajo specifične cilje te strategije, za katere pa morda na razpolago ni drugih virov financiranja. Za doseg ciljev bo potrebno kombinirati ukrepe, kot so dodeljevanje sredstev za investicije na kmetijskih gospodarstvih, izobraževanje, izvajanje monitoringov na kmetijskih zemljiščih, omogočanje razvoja v prostoru (sprememba OPN za kmetije itd.), izvedbe agrarnih operacij, spodbujanja kratkih verig, promocije, razvoja »blagovnih« znamk, dela s civilno družbo itd.

1.1 NAMEN IN CILJI SRPUK MOL 2021-2027

Strategija razvoja podeželja in urbanega kmetijstva Mestne Občine Ljubljana za obdobje 2021-2027 (v nadaljevanju SRPUK MOL 2021-2027) predstavlja ključni strateški dokument razvoja podeželja na lokalnem nivoju, s katerim želi MOL umestiti potenciale in potrebe podeželja v svoj širši strateški okvir. Ob tem je potrebno razumeti, da ne gre za prvi takšen dokument – prav nasprotno, gre za četrti takšen dokument, katerega cilji so:

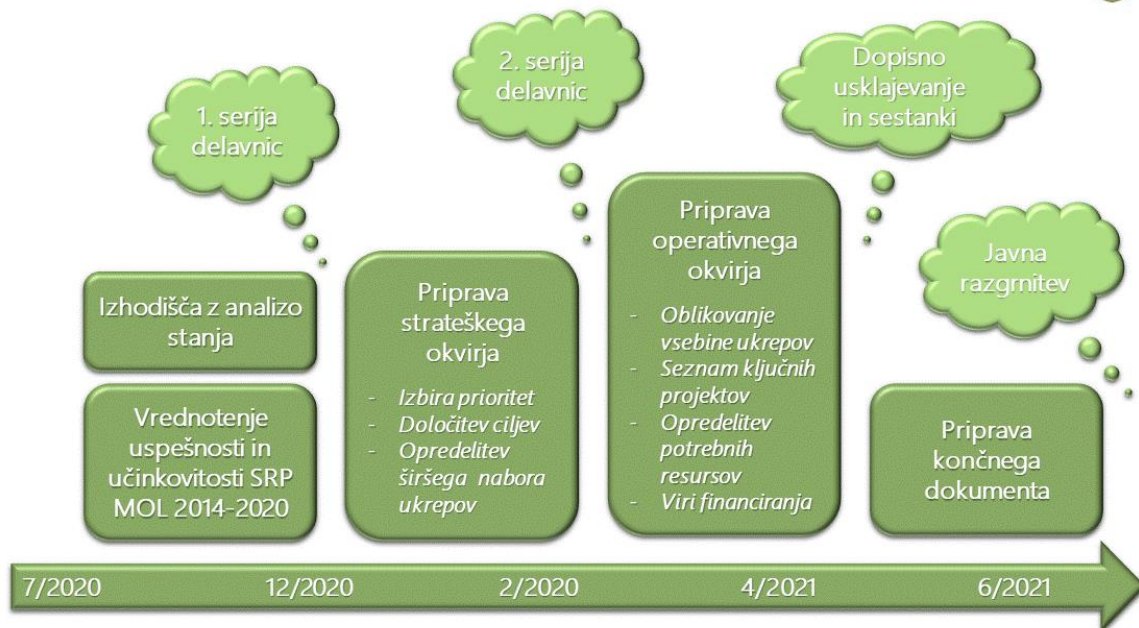
- nadgraditi dosežke preteklih programskih obdobj na podlagi poglobljenega razumevanja doseženih rezultatov in trenutnega stanja na podeželju znotraj MOL,
- odgovoriti na potrebe in izkoristiti prepoznane priložnosti in potenciale podeželja znotraj MOL,
- okrepiti sodelovanje med ključnimi deležniki, ki lahko aktivno prispevajo k operativni izvedbi SRPUK MOL 2021-2027,
- prepoznati, oblikovati in podpreti ključne projekte tako na lokalni, kot na nacionalni in mednarodni ravni,
- opredeliti ključne korake za operativno izvedbo SRPUK MOL 2021-2027 z akcijskim načrtom in možnimi viri financiranja.

1.2 PROCES PRIPRAVE SRPUK MOL 2021-2027

Proces priprave SRPUK MOL 2021-2027 je bil razdeljen v naslednje štiri ključne faze:

- V prvi fazi sta bila paralelno pripravljena »Izhodišča z analizo stanja« ter »Vrednotenje uspešnosti in učinkovitosti SRP MOL 2014-2020«. Z obema dokumentoma je bilo pridobljeno tako poglobljeno razumevanje stanja in ključnih razvojnih trendov na območju MOL, kot vzrokov za dosežke predhodno veljavne strategije. V času njihove priprave so bile izvedene posvetovalne delavnice s končnimi uporabniki in strokovno javnostjo – s ciljem pridobitve čim širšega nabora tematik, razvojnih idej, predlogov za operativno izboljšavo izvajanja strategije, pa tudi usmeritev za pripravo strateškega okvirja.
- V drugi fazi je bil v okviru projektne skupine oblikovan osnutek strateškega okvirja, ki se je preko serije usklajevalnih sestankov s predstavniki MOL nadgrajeval in dopolnjeval. Zaradi ukrepov povezanih s pandemijo COVID19 druge serije delavnic ni bilo mogoče izvesti skladno s prevideno časovnico in v predvideni obliki. Posledično je projektna skupina nadaljevala svoje delo s pripravo osnutka operativnega okvirja, glede vključevanja javnosti pa je bila sprejeta odločitev, da se oblikuje tri fokusne skupine – organi MOL in z MOL povezanih družb, strokovna javnost, končni uporabniki. Osnutek obeh okvirov je bil kot delovno gradivo vnaprej posredovan članom fokusnih skupin, ki so bili pozvani, da svoje mnenje izrazijo najprej preko spletne ankete, nato pa še preko spletnih delavnic.

PROCES PRIPRAVE SRPUK MOL 2020-2027

Slika 1: Shematični prikaz procesa priprave SRPUK MOL 2021-2027

- V tretji fazi je bil na podlagi komentarjev in predlogov za izboljšavo pripravljen osnutek SRPUK MOL 2021-2027, ki je bil ponovno deljen s ključnimi organi MOL z namenom pridobitve končnih komentarjev na ukrepe in aktivnosti. V tem času je bil izveden tudi usklajevalni sestanek znotraj Oddelka za varstvo okolja MOL z namenom čim večje uskladitve.
- V četrti fazi je projektna skupina pripravila pričujoči dokument SRPUK MOL 2021-2027 in ga posredovala v javno razgrnitev.

Javni razgrnitvi bo sledila uskladitev z vsemi podanimi komentarji in oblikovanje predloga SRPUK MOL 2021-2027 za obravnavo in sprejem na Mestnem svetu Mestne občine Ljubljana.

2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO STRATEGIJE

2.1 ZAKONSKE PODLAGE

Ob izdelavi SRPUK MOL 2021-2017 so bile upoštevane naslednje relevantne področne zakonske podlage in njihove podzakonske predpise:

- Zakon o lokalni samoupravi ([Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDSLS-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE](#))

Ta zakon določa, da Občina za zadovoljevanje potreb svojih prebivalcev opravlja številne naloge, med drugim omogoča pogoje za gospodarski razvoj občine in v skladu z zakonom opravlja naloge s področja gostinstva, turizma in kmetijstva.

- Zakon o kmetijstvu ([Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17 in 22/18](#))

Ta zakon določa da Občina lahko uvede ukrepe razvoja podeželja, ki ne smejo biti v nasprotju z nacionalnim programom razvoja podeželja, predpisi za izvedbo ukrepov kmetijske politike in predpisi Unije. Sredstva za takšne ukrepe zagotovi občina v svojem proračunu.

- Zakon o kmetijskih zemljiščih ([Uradni list RS, št. 71/11 – uradno prečiščeno besedilo, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D in 79/17](#))

Ta zakon ureja varstvo kmetijskih zemljišč in njihovo upravljanje, tako da določa njihovo razvrstitev, rabo in obdelovanje, njihov promet in zakup, agrarne operacije in skupne pašnike. Določbe tega zakona se smiselno uporabljajo tudi za gozdove, če ni z zakonom drugače določeno. Cilji tega zakona so:

- ohranjanje in izboljševanje pridelovalnega potenciala ter povečevanje obsega kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane;
- trajnostno ravnanje z rodovitno zemljo;
- ohranjanje krajine ter ohranjanje in razvoj podeželja.

Občina mora predmetni zakon upoštevati pri izvajanju svoje naloge prostorskega načrtovanja, določiti trajno varovana in ostala kmetijska zemljišča, tako varovati ta naravni vir in omogočati trajnostno izrabo njegovih potencialov. Prav tako lahko odkupuje kmetijska zemljišča, izvaja in zagotavlja sredstva za komasacijo kmetijskih zemljišč ali druge agrarne operacije ter upravlja z različnimi infrastrukturnimi sistemi (npr. namakalni, osuševalni, itd.).

- Zakon o gozdovih ([Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16](#))

Ta zakon ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom s ciljem, da se zagotovijo trajnostno sonaravno ter večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij.

Občina mora predmetni zakon upoštevati pri izvajanju svoje naloge prostorskega načrtovanja in se aktivno vključuje v proces priprave gozdnogospodarskih načrtov. Občina je upravljevec gozdnih prometnic in na njih lahko določa posebne prometne režime. Prav tako lahko občina razglasi gozd s posebnim pomenom, požarno ogrožene gozdove, omejuje nabiranje plodov v gozdu in na druge načine aktivno sodeluje v upravljanju tega naravnega vira oz. omogoča trajnostno izrabo njegovih potencialov. Občina ima predkupno pravico pri odkupu gozda.

- Zakon o divjadi in lovstvu ([Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20 in 97/20 – popr.](#))

Ta zakon ureja upravljanje z divjadjo, ki obsega načrtovanje, ohranjanje, trajnostno gospodarjenje in spremljanje stanja divjadi ter načine njihovega izvajanja. Občina sodeluje pri pripravi strokovnih podlag za določitev meja lovskega upravljaljskega območja in izvaja ukrepe varstva in vlaganj v naravne vire.

- Zakon o sladkovodnem ribištvu ([Uradni list RS, št. 61/06](#))
Ta zakon ureja sladkovodno ribištvo kot upravljanje ribolovnih virov v celinskih vodah. Občina oz. lokalna skupnost poda mnenje k osnutku načrta ribiškega upravljanja v ribiškem območju.
- Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin ([Uradni list RS, št. 62/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/10, 40/14 – ZIN-B in 21/18 – ZNOrg](#))

Ta zakon določa zdravstveno varstvo rastlin; biotično varstvo rastlin; pridobivanje, izmenjavo podatkov in informacijski sistem; stroške in odškodnine; javno službo zdravstvenega varstva rastlin; določa organe, ki so odgovorni za uresničevanje tega zakona in inšpekcijsko nadzorstvo ter ureja ukrepe in obveznosti v zvezi s pojavom, preprečevanjem vnosa in širjenja ter zatiranjem škodljivih organizmov na rastlinah, rastlinskih proizvodih in nadzorovanih predmetih.

Občine morajo pri sprejemanju predpisov in drugih aktov iz svoje pristojnosti upoštevati določene fitosanitarne ukrepe za preprečevanje širjenja in za zatiranje škodljivih organizmov in škodljivih rastlin znotraj območij občin.

2.2 STRATEŠKE PODLAGE

SRPUK MOL 2021-2027 predstavlja nadgradnjo [Strategije razvoja podeželja Mestne občine Ljubljana v programskem obdobju 2014-2020](#). Slednja je tako v procesu priprave SRPUK MOL 2021-2027 predstavljala izhodiščni dokument.

Poleg tega so bile ob izdelavi SRPUK MOL 2021-2017 upoštevane tudi naslednje relevantne strateške podlage na nacionalni in lokalni ravni:

- [Vizija Ljubljane 2025](#)
Vizija »Ljubljana 2025« je izpostavila tri smernice razvoja mesta:
 - Ljubljana bo idealno mesto – Ljubljana bo ostala privlačno, človeku prijazno mesto v zelenju (75 % mesta je zelenih površin);
 - Ljubljana bo sonaravno mesto – zagotavljali bomo neposredni dostop do odprtega prostora in povezanosti krajinskega sistema;
 - Ljubljana bo vseslovenska metropola – še naprej bomo zagotavljali varnost in spoštovanje drugačnosti, krepili raznolikost in nadgrajevali že sedaj visoko kakovost bivanja.

- [Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana](#)

Strateški del OPN določa izhodišča in cilje ter zasnovo prostorskega razvoja občine; usmeritve za razvoj poselitve in za celovito prenovo, usmeritve za razvoj v krajini, za določitev namenske rabe zemljišč in prostorskih izvedbenih pogojev ter zasnovo gospodarske javne infrastrukture lokalnega pomena; območja naselij in območja razpršene poselitve.

Izvedbeni del OPN določa podrobnejše prostorske izvedbene pogoje, območja podrobne namenske rabe prostora in je neposredna pravna podlaga za vse posege v prostor v občini. Določa tudi območja, za katera bodo izdelani občinski podrobni prostorski načrti (OPPN), ki so namenjeni nepozidanim območjem, območjem celovite prenove in zahtevnejšim infrastrukturnim objektom, ter vsebuje usmeritve za njihovo pripravo.

- [Strategija razvoja mestnih gozdov Ljubljane 2020 – 2045](#)
Ta strategija opredeljuje vizijo in dolgoročne prioritete celovitega razvoja urbanih gozdov Ljubljane. Strategija je podlaga za upravljanje urbanih gozdov, ki bo zagotavljalo kakovosten življenjski prostor za prebivalce. Strategija izraža/upošteva interes lokalne skupnosti do gozdov v mestu in njegovi neposredni okolici in prispeva k odgovornemu načrtovanju gospodarjenja z gozdovi.
- [Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025](#)
Ta strategija predstavlja razvojni dokument, ki mlade upošteva in jih vključuje v vse razvojne vidike mesta.
- [Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija \(SRTdL\) 2021-2027](#)
Ta strategija opredeljuje vizijo in cilje razvoja turistične destinacije Ljubljana. Pri tem ni osredotočena le na obiskovalce, ampak tudi na lokalne prebivalce. Zato turistični razvoj usmerja v zagotavljanje sobivanja lokalnega prebivalstva in obiskovalcev. Pobude v strategiji so oblikovane tudi s ciljem preusmeritve turističnih tokov izven mestnega jedra in s ciljem okoljske razbremenitve prostora.

Ob tem velja opozoriti, da so bile v času priprave tega dokumenta v različnih fazah priprave tudi naslednje relevantne strategije na državni ali lokalni ravni:

- Uredba o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v programskem obdobju 2021-2027,
- Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027,
- Vizija Ljubljane 2045,
- Programa varstva okolja (PrVO) MOL 2021 – 2027,
- Ljubljana, krožno mesto (LKM) 2045.

Ker slednje do trenutka priprave tega dokumenta še niso bile dokončane, jih pri pripravi ni bilo mogoče upoštevati. Kljub temu poudarjamo, da je SRPUK MOL 2021-2027 upošteval njihove trenutno veljavne ekvivalente ter splošne smernice razvoja v Ljubljani, Sloveniji in EU. Prav tako se je strokovna skupina, ki je pripravila SRPUK MOL 2021-2027 udeležila več delavnic v procesih priprave navedenih dokumentov ter s tem dosegel največjo možno mero skladnosti tudi z navedenimi dokumenti.

2.2.1 VSEBINSKA RAZMEJITEV DO KLJUČNIH STRATEŠKIH DOKUMENTOV

Ob tem ugotavljamo, da se določene strategije na lokalni ravni vsebinsko prekrivajo in dopolnjujejo. Posledično je bilo potrebno v procesu priprave vsebino SRPUK MOL 2021-2027 vsebinsko razmejiti od ostalih strategij oz. poskrbeti za vsebinske navezave na ostale strateške dokumente.

Glede na to, da sta bila tako *Uredba o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v programskem obdobju 2021-2027*, kot *Strateški načrt skupne kmetijske politike 2021–2027* šele v začetnih fazah priprave v času oblikovanja tega dokumenta, so bile vsebinske navezave zagotovljene predvsem preko upoštevanja splošnih področnih dostopnih usmeritev na nivoju EU. Vsekakor pa se bodo ukrepi in aktivnosti SRPUK MOL 2021-2027 izvajali skladno z novim pravnim in vsebinskim okvirjem, ki ga bosta na nacionalni ravni vzpostavila oba navedena dokumenta.

SRPUK MOL 2021-2027 vsebinsko izhaja iz *Vizije Ljubljane 2045*, saj vizija razvoja podeželja (predstavljena v nadaljevanju) izhaja iz *Vizije razvoja podeželja MOL do leta 2045*, ki je predstavljala področni temelj v procesu priprave *Vizije Ljubljane 2045*.

V dogovoru s pripravljavci *Programa varstva okolja MOL 2021 – 2027 in Ljubljana, krožno mesto 2045* je prišlo do dogovora, da se bo SRPUK MOL poleg osrednjih vsebinskih področij npr. (kmetijstvo, gozdarstvo, ohranjanje in razvoj podeželja, ipd.) vsebinsko posvetila predvsem prednostnima področjema samooskrba in urbano kmetijstvo, medtem ko vsebinsko ne bo podrobneje obravnavala tematik kot so na primer ravnanje z zavržki hrane – s tem se bo ukvarjala strategija *Ljubljana, krožno mesto 2045* – ali varovanje okolja in njegovih elementov – s tem se bo ukvarjal *Programa varstva okolja MOL 2021 – 2027*.

Ob tem SRPUK MOL 2021-2027 z ostalimi navedenimi strateškimi podlagami na nivoju posameznih ukrepov prepoznava priložnosti za ustvarjanje dodatnih sinergij.

Smatramo, da je SRPUK MOL 2021-2027 skladno z navedenim ustrezno razmejila svoja vsebinska področja, ki jih naslavlja. Navezave na ostale strateške dokumente so opredeljene v opisu posameznih ukrepov.

2.3 ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA VREDNOTENJA SRP MOL 2014-2020

Kot eden prvih korakov v procesu priprave SRPUK MOL 2021-2027 je bilo izvedeno vrednotenje njene predhodnice – *Strategije razvoja podeželja MOL 2014-2020*. V nadaljevanju podajamo ključne ugotovitve in priporočila vrednotenja, ki je sicer v celoti predstavljeno v okviru dokumenta *Strategija razvoja podeželja Mestne občine Ljubljana za obdobje 2021-2027 – Vmesno poročilo (december 2020)*.

Splošne ugotovitve:

Za ustrezno vrednotenje SRP MOL 2014-2020 je potrebno razumevanje njene pozicije, tako v geografskem in finančnem smislu, kot v kontekstu njenih strateških usmeritev. V obdobju 2014-2020 je bilo za delovanje Odseka za razvoj podeželja MOL in izvedbo SRP MOL 2014-2020 v celoti namenjeno približno 3 milijone EUR. **SRP MOL 2014-2020 tako predvsem uspešno odgovarja na specifične izzive podeželja MOL, ga povezuje in krepi s posredovanjem znanja in razvojem novih idej.** V tem pogledu gre torej za nišno strategijo, ki s svojimi cilji in ukrepi dopolnjuje nacionalni Program razvoja podeželja na specifičnih področjih dela in za ciljne skupine, ki svojih izzivov ne morejo nasloviti v nacionalnem okvirju. V luči povečanja stopnje samooskrbe tako MOL s SRP MOL 2014-2020:

- podpira predvsem manjše kmetije in jim omogoča razvoj v prostoru,
- promovira višje standarde pridelave in vzreje, trajnostno gospodarjenje ter krepitev kmetij preko diverzifikacije in ustvarjanja dodane vrednosti osnovnih proizvodov,
- skrbi za kontinuiran razvoj in dvig prepoznavnosti podeželja, pa tudi njegovo ohranjanje in delovanje različnih interesnih skupin,
- krepi kratke razvojne verige in povezovanje deležnikov za skupen nastop na trgu,
- izobražuje in osvešča tako kmete kot potrošnike.

SRP MOL svoje cilje naslavlja s kombinacijo ukrepov vseh treh strateških ciljev, ki jih dopolnjuje z ostalimi rednimi nalogami Odseka za razvoj podeželja, s tem pa **na območju MOL ustvarja primerne pogoje za nadaljnji razvoj kmetijstva in drugih dejavnosti povezanih s kmetijstvom na podeželju.** Kljub navedenemu pa SRP MOL 2014-2020 s svojimi ukrepi in razpoložljivimi sredstvi ne more kljubovati splošnim okoljskim, družbenim in gospodarskim trendom v Sloveniji, EU in širše. Zato je razumevanje njenih dosežkov potrebno vrednotiti tudi ob upoštevanju njenih navedenih specifik.

Priporočila vezana na *Strateški cilj 1: Zagotoviti kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja z namenom samooskrbe Mestne občine Ljubljana*

- a) Glede na neugodne splošne trende v kmetijstvu je prepoznana **potreba po operativnem preoblikovanju SC 1** (predvsem OC 1.1) v okviru SRPUK MOL 2021-2027 tako, da bo lahko učinkovito naslavljal potrebe upravičencev na zanje atraktiven način, hkrati pa še vedno prispeval k izboljšanju splošnih pogojev za kmetovanje na območju MOL. Tu je ključno predvsem razumevanje dejanskih potreb upravičencev in dobra ocena njihove zainteresiranosti. Odgovori na obe vprašanji pa lahko pomenita tudi ožji izbor sofinanciranih aktivnosti in okrepitev finančnega okvirja na ravni odobrene vloge.
- b) Če želi MOL v okviru SRPUK MOL 2021-2027 povečati delež podprtih kmetijskih gospodarstev je potrebno dobro oceniti bazen potencialnih upravičencev ter preveriti oz. **preoblikovati robne pogoje razpisov** glede na karakteristike potencialno zainteresiranih upravičencev. Prav tako je potrebno **vzpostaviti jasne komunikacijske in informacijske kanale** z upravičenci ter **zagotoviti aktivnejše komuniciranje v času izvajanja strategije**. Komuniciranje je na drugi strani neposredno povezano tudi z uspešnim trženjem in tu se kaže potencial, ki ga je v času priprave SRPUK MOL 2021-2027 vsekakor potrebno nasloviti.
- c) Ne glede na podani priporočili **kot izrazito pozitivno izpostavljamo prilagodljivost MOL**, ki je omogočil enostavno in nemoteno prelivanje sredstev med strateškimi cilji, s tem pa omogočil, da so se načrtovana a ne-dodeljena sredstva na strateškem cilju 1 in strateškem cilju 3 uspešno porabila za doseganje nadpovprečnih rezultatov na strateškem cilju 2. **Takšen pristop** je vsekakor priporočljivo **zadržati tudi v procesu priprave in operativne izvedbe SRPUK MOL 2021-2027**.

Priporočila vezana na *Strateški cilj 2: Povečanje števila raznolikih dejavnosti na podeželju*

- a) MOL je bil **še posebno uspešen pri izvajanju strateškega cilja 2 SRP MOL 2014-2020**, kar je prvenstveno posledica nepričakovano visokega interesa upravičencev za sofinanciranje projektov s področja **naložb v predelavo kmetijskih pridelkov ter razvoju turizma na podeželju**. Porast interesa v zadnjih letih izvajanja strategije je bil predvsem posledica zaostrenih pogojev poslovanja v kmetijstvu in posledične spremembe miselnosti upravičencev, ki so spoznali, da morajo poiskati načine kako svojim osnovnim proizvodom zagotoviti dodano vrednost in si s tem zagotoviti stabilnejše in uspešnejše poslovanje.
- b) MOL je sicer takšno spremembo v miselnosti predvidel in jo podprl preko izobraževanj v okviru SRP MOL 2014-2020. Žal pa v okviru izobraževanj ni zagotovil spremljanja nadaljnega razvoja udeležencev izobraževanj, zato o učinkih tovrstne podpore ni bilo mogoče sklepati. Ob tem se je treba zavedati, da je k spremembi miselnosti pogosto pripomogla tudi menjava generacij na kmetijskih gospodarstvih, saj so mladi prevzemniki pogosto bolj odprti za nove poslovne priložnosti in diverzifikacijo dejavnosti. Gre za trend, ki se bo v prihodnosti verjetno še bolj okrepil in ga je v SRPUK MOL 2021-2017 vsekakor potrebno nasloviti. Ob tem je smiselno **zagotoviti tudi ciljno usmerjen sistem izobraževanj**, ki bo temeljil na spremljanju razvoja udeležencev izobraževanj, ki bo MOL podal jasno povratno informacijo o napredku podprtih kmetijskih gospodarstev.
- c) **Med upravičenci sta se v preteklem obdobju izoblikovali dve različni ciljni skupini, z različnimi interesi**. Na eni strani tisti z jasno izraženo željo po nadaljnji diverzifikaciji – včasih že pretirani, kar kliče po strokovni podpori pri specializaciji. Na drugi strani pa tisti, ki jih diverzifikacija ne zanima ali pa zanjo nimajo znanja, kapacitet ali zagonskih sredstev. **Prvi skupini velja tako v okviru SRPUK MOL 2021-2027 ponuditi predvsem strokovno podporo**, pomoč pri specializaciji in razvoju podjetniških kapacitet in dostop do dobrih praks. **Drugi pa**

motivacijske in izobraževalne programe, zagonska sredstva in možnost vstopa v kratke verige po principu »poštene trgovine«. V tem procesu bo v prihodnjem programskem obdobju ključno predvsem vključevanje drugih strokovnih služb MOL.

- d) Posebno priložnost prepoznano v fazi vrednotenja predstavlja razvoj »socialnih kmetij« in »pedagoških kmetij« ter njihove povezave z javnimi zavodi – ne le vrtci in šolami, temveč tudi domovi za ostarele, zdravstvenimi ustanovami ipd.
- e) Na podlagi izkušenj iz preteklega programskega obdobja MOL kot osrednjo aktivnost za dvig prepoznavnosti podeželja prepoznava predvsem Festival ljubljanskega podeželja, ki bi ga bilo potrebno vsebinsko okrepiti, programsko razširiti in prenoviti kot sezonski dogodek (3-4 krat letno) in pod okriljem katerega bi se izvajala večina promocijskih dogodkov. Obenem bi moral festival »zapustiti središče mesta« in se razpršeno organizirati po celotnem prostoru MOL. Ob tem bi se nemoten in stalen dostop do lokalnih pridelkov in storitev zagotavljal preko »tržnice lokalnih proizvodov«. Navedeno seveda ne bi vplivalo na tradicionalne dogodke, ki pa sami ne nudijo takšnih razvojnih in prebojnih možnosti. Prav tako se izkazuje potreba po programski prenovi tradicionalnih dogodkov, ki se ne odzivajo na potrebe in pričakovanja ciljnih skupin.

Priporočila vezana na *Strateški cilj 3: Skrb za razvoj socialnega kapitala in ohranitev identitete podeželja*

- a) Na podlagi izkušenj preteklega programskega obdobja je MOL prepoznal potrebo po usmeritvi LAS še bolj v potrebe podeželja in naslavljanju predvsem majhnih projektov, ki imajo na podeželju večji odmev in so dobro sprejeti, hkrati pa pomenijo neposredno spodbudo razvoju podeželja. V tem kontekstu je bila kot zanimiva prepoznana tudi priložnost povezovanja in skupnega nastopanja LAS »Sožitje med mestom in podeželjem« z drugimi LAS-i.
- b) Prepoznana je bila relativno nizka stopnja izkoriščenosti dejanskih potencialov društev – slednja so večinoma brez aktivnih animatorjev in delujejo bolj ali manj po sistemu »inercije«, s tem pa prihaja do vsebinske oz. programske stagnacije društev. Z vidika SRPUK MOL 2021-2027 je tako potrebno nasloviti vprašanje aktivacije društev ter krepitve njihovega delovanja in programov. Ob tem je bil izražen predlog, da se za društva oblikuje poseben poziv za animatorje, ki se jih nato vključi v aktiven izobraževalni program, obenem pa se jih uporabi kot koordinatorje aktivnosti med društvi, MOL in drugimi deležniki.
- c) Ena ključnih pomanjkljivosti, sicer uspešno in obsežno izvedenega sistema izobraževanj in animacijskih delavnic z deležniki, je odsotnost sistematičnega sistema zbiranja povratnih informacij s strani udeležencev oz. spremljanja njihovega razvoja, kar je treba v SRPUK MOL 2021-2027 ustrezno nasloviti. Še bolj pomembno je oblikovanje ciljno usmerjenega in čim bolj konkretnega programa izobraževanj, na podlagi katerega se bo lahko izbralo ustrezne nosilce za njegovo izvedbo.
- d) Ključni za uspešen obstoj in upravljanje tematskih poti so nosilci, katerih identifikacijo je potrebno nasloviti v okviru SRPUK MOL 2021-2027. Enako pomembno je zagotoviti dostop do začetnih in končnih točk tematskih poti z LPP (vsaj v ključnih terminih – npr. ob vikendih). Tako bi veljalo razmisliti o preoblikovanju tematskih poti (ob podpori ustreznih strokovnih služb) na način, ki bo bolj upošteval pričakovanja in potrebe ciljnih skupin.

2.4 POUDARKI ANALIZE STANJA NA PODEŽELJU MOL

SRPUK MOL 2021-2027 svoje ukrepe temelji tudi na analizi stanja na območju MOL. V nadaljevanju podajamo ključne ugotovitve analize stanja, ki je sicer v celoti predstavljena v okviru dokumenta *Strategija razvoja podeželja Mestne občine Ljubljana za obdobje 2021-2027 – Vmesno poročilo (december 2020)*.

SRPUK MOL 2021-2027 je glede na možnosti razvoja kmetijstva opredelila naslednje večje geografske celote:

- območje prednostnega razvoja kmetijstva na kmetijskih zemljiščih največje ustreznosti - ravninsko območje z najboljšimi kmetijskimi zemljišči,
- območje zadržanega razvoja kmetijstva na zemljiščih, kjer je zahtevano varstvo vodnih virov,
- območje razvoja kmetijstva na barju oziroma pretežno oglejenih tleh,
- območje razvoja predvsem sadjarstva, v Posavskem hribovju in na Rašici.

Kot potencialno območje za možni razvoj urbanih oblik pridelave hrane je strategija zgornjim štirim dodala še urbano območje mesta Ljubljana – območje obsega ves urbaniziran prostor mesta Ljubljana in njegove robove, mogoče so posebne oblike pridelave hrane kot so vrtničarstvo, pridelava hrane na balkonih, zelenih strehah in stenah, urbano čebelarstvo, ipd.

Naravne danosti na območju MOL in podnebne spremembe

Naravne danosti za kmetijstvo v Sloveniji in tudi na območju MOL niso najugodnejše. Večina »kmetijskih zemljišč največje ustreznosti« na Ljubljanskem polju kljub razmeroma visoki bonitetni oceni ne spada med najkakovostnejša kmetijska zemljišča, saj gre v večini primerov za plitva peščena tla na prodih in peskih z majhno kapaciteto tal za zadrževanje vode, ki so občutljiva za sušo ali pa za mokra tla potrebna hidromelioracij. Dodatno je kmetijstvo kot gospodarska panoga močno omejeno na območjih varovanja vodnih virov, prav tako pa na Ljubljanskem barju, ki je v velikem delu omejeno z Naturo 2000. Hribovito območje, v zadnjih letih pa tudi polja v nižinah so pod vse večjim pritiskom divjadi (predvsem srnjad, jelenjad in divji prašič), ki ponekod skoraj onemogočajo kmetijsko dejavnost, kar se že kaže tudi v nazadovanju kmetijstva.

Kot po vsej Sloveniji se tudi na območju MOL pričakuje vpliv podnebnih sprememb na kmetijsko pridelavo. Skladno s pričakovanim dvigom temperature zraka se bo ogreval površinski sloj tal, oboje pa bo vplivalo na fenološki razvoj rastlin in dolžino rastne dobe. Višina padavin na letni ravni in pozimi se bo sredi ali konec 21. stoletja znatno povečala. Povečali se bosta tako jakost kot pogostost izjemnih padavin. Skladno z rastjo temperature zraka se bo v Sloveniji do konca stoletja nadaljevala tudi rast referenčne evapotranspiracije, s tem pa pogostnost suš. Povprečno letno napajanje podzemne vode se bo v primerjavi z obdobjem 1981–2010 do konca stoletja povečalo v povprečju do 20 %.

Raba tal na območju MOL

Glede na analizo rabe prostora na območju MOL so v letu 2019 največ površin zavzemali gozdovi (41,1 %), sledijo pozidana in sorodna zemljišča (25,0 %), trajni travniki (13,3 %), njive (10,3 %) in barjanski travniki (3,1 %). Te kategorije rabe tal skupaj predstavljajo 92,8 % vseh površin v MOL. Vse ostale kategorije rabe tal posamezno zavzemajo manj kot 2 % površin, skupno pa dobrih 7 % vseh površin v MOL.

Med letoma 2014 in 2019 se raba tal na območju Mestne občine Ljubljana ni bistveno spreminjala. Kljub temu so se kmetijska zemljišča v rabi zmanjšala za 191 ha, predvsem na račun opuščanja in zaraščanja kmetijskih zemljišč, pa tudi na račun urbanizacije. Pričakovati je nadaljevanje obeh trendov tudi v prihodnje.

Kmetijske površine na območju MOL

V letu 2019 je bila skupna površina kmetijskih zemljišč v MOL 8.833 ha. Največ je bilo trajnih travnikov (40,7 %), sledijo njive (31,5 %), barjanski travniki (9,6 %) in kmetijska zemljišča v zaraščanju (4,6 %). Te kategorije skupno zavzemajo 86,4 % vseh kmetijskih površin MOL.

Med leti 2014 in 2019 se je površina njiv povečala za 33 ha, ob tem pa letni podatki kažejo, da je bilo največ njiv v letu 2018 (2990 ha). V letu 2019 se je površina njiv občutno zmanjšala, kar lahko pripišemo predvsem spremembi vrednotenja zemljišč. Površina trajnih nasadov na njivah se je povečala za 5 ha, površina namenjena rastlinjakom pa za 3,2 ha. Intenzivni sadovnjaki so po podatkih rabe tal ostali v enakih okvirih, medtem ko se je površina ekstenzivnih sadovnjakov v letu 2015 povečala in nato do leta 2019 vztrajala na podobni ravni. V letu 2019 se je v primerjavi z letom 2018 zmanjšala površina barjanskih travnikov za 175 ha, v primerjavi z letom 2014 pa je bilo zmanjšanje površin za 200 ha.

MOL že od leta 2001 na vodovarstvenih območjih izvaja redne meritve založenost tal z rastlinskimi hranili ter ostanki fitofarmaceutskih sredstev in težkih kovin v kmetijskih pridelkih. V obdobju 2015–2019 se je pri gnojenju na prostem zaloga fosforja in kalija pomembno zmanjšala.

Kmetijska gospodarstva na območju MOL

Na območju MOL se nahaja 882 kmetijskih gospodarstev z večjim ali manjšim deležem zemljišč na območju Mestne občine Ljubljana. Od tega je 141 gospodarstev (16 %) večjih od 20 ha in 144 od 10 do 20 ha (16,3 %). Največ, kar 475 kmetij je v razredu velikosti od 2 do 10 ha (60,6 %), 62 kmetij pa je manjših od 2 ha.

Kar 512 kmetij (58 %) je takih, ki imajo več kot 80 % svojih zemljišč na območju MOL (od tega ima 416 kmetij ali 47,1 % zemljišča samo na območju MOL), 6,1 % kmetij ima 60 do 80 % svojih zemljišč v MOL, prav toliko kmetij je tudi v skupini, ki ima 40 do 60 % svojih zemljišč v MOL. Kmetij, ki imajo v MOL manj kot 20 % svojih zemljišč je 177 ali 20 % vseh kmetij.

Za razvoj kmetijstva na območju MOL so pomembne vse, tako večje poljedelske in živinorejske kmetije (velik del je mešanih kmetij), kot tudi manjše zelenjadarske in sadjarske kmetije ter kmetije, kjer lastniki kmetujejo ob delu. Ne smemo pozabiti da posebej na hribovitem obrobju MOL veliko kmetij znaten delež dohodka dobiva od gospodarjenja z gozdom, ki lahko pomembno prispeva k ohranitvi kmetije.

Gozdovi in gozdarstvo

Gozdovi preraščajo 11.287,76 oz. 41,1% površine MOL in kot takšni predstavljajo pomemben naravni vir. Vendar njihova razprostranjenost ni enakomerna. Medtem ko na najbolj gozdnatih delih MOL – območje Posavskega hribovja – delež gozda presega 70%, je gozdnatost preostalega dela občine bistveno manjša in dosega le 25%. V Posavskem hribovju se bolj poudarjene ekološke funkcije gozdov, v ravninskem delu, kjer je gozdov bistveno manj, pa so izjemno poudarjene predvsem socialne funkcije gozdov.

Območje MOL je sicer razdeljeno na 2 gozdnogospodarski enoti – Ljubljana in Polje. Zelo majhen del GGE Ljubljana sicer sega tudi na območje občine Medvode. Prevladujejo mešani gozdovi (skoraj 50%) in gozdovi listavcev (skoraj 45%). 70% gozdov na območju MOL je ohranjenih, močno spremenjenih gozdov je manj kot 1%. Kar 75% gozdov predstavljajo večnamenski gozdovi, 2% varovalni gozdovi, gozdovi s posebnim pomenom pa kar 23% (oz. 2.552 ha) vseh gozdov na območju MOL. Med slednje se uvršča kar 1.153 ha gozdov zavarovanih z *Odlokom o spremembah in dopolnitvah Odloka o razglasitvi gozdov s posebnim namenom* (Uradni list RS, št. 48/15) in

območja zavarovana po predpisih s področja varstva narave (npr. KP Polhograjski Dolomiti, KP Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, KP Zajčja dobrava, KP Ljubljansko barje).

Odprtost gozdov s cestami na območju MOL je relativno dobra, saj je več kot 33 km gozdnih cest. Vse so redno vzdrževane, kar pomeni, da se na letnem nivoju vzdržuje 50-70% gozdnih cest – skladno z utečenim režimom vzdrževanja in kazalcem uspešnosti. V preteklem programskem obdobju se nove gozdne ceste niso gradile, se je pa v tem času rekonstruiralo več kilometrov gozdnih vlak.

Za območje MOL značilna zelo razdrobljena posestna struktura gozdov, ki so prevladujoče v zasebni lasti. Gozdovi v lasti MOL predstavljajo manj kot 2% vseh gozdov. Lastniki gozdov v splošnem slabo poznajo svoje gozdove, veliko lastnikov ne gospodari z njimi, izvajajo predvsem sanitarne sečnje, ki jim jih naloži Zavod za gozdove Slovenije.

Žledolom in napad podlubnikov sta pomembno vplivala na stanje gozdov in poslabšala poškodovanost dreves. Tako se je že leta 2014 močno povečal predvsem obseg sanitarnega poseka (za več kot 500%), posledično pa tudi obseg skupnega poseka (za več kot 170%) na območju MOL. Trend povečanega obsega poseka se je nadaljeval vse do leta 2016, ko je dosegel svoj vrhunec. Po letu 2017 se je stanje normaliziralo, tako obseg sanitarnega, kot obseg skupnega poseka pa sta se vrnili v okvirje pred obema izjemnima dogodkoma. Med letoma 2015 in 2019 so se gojitvena dela izvajala na od 50 do 95 ha gozdnih zemljišč letno. Posledično se je stopnja saniranosti gozda po različnih ujmah od leta 2014 dvignila z 25% na 87% v letu 2019. Aktivna sanacija žledoloma in napada podlubnikov tako še vedno aktivno potekata.

Poljedelstvo in zelenjadarstvo

Glavni del poljedelske in zelenjadarske pridelave poteka na Ljubljanskem polju. Na območju MOL se največ prideluje koruza, v letu 2019 na 38,3 % njivskih površin. Koruza je izjemno pomembna kultura predvsem za govedorejo v MOL. Približno dve tretjini se je porabi za silažo, tretjino za zrnje, pri čemer je letno razmerje odvisno tudi od letine. Kmetje namreč sejejo koruso za oba namena, od pridelka pa je odvisno, koliko je bodo uporabili za silažo. Velik del govedorejskih kmetij prideluje koruso tako na Ljubljanskem polju kot na Ljubljanskem barju. S tem si zagotovijo stabilnost pridelave, saj so pridelki v suhih letih na Barju največji, v mokrih letih, ko je na barju pridelke slabši, pa korusa dobro uspeva na lahkih peščenih tleh Ljubljanskega polja.

Od leta 2014 do 2019 se je zelo zmanjšalo pridelovanje pšenice (za 50 % na 6,5 % njivskih površin) – predvsem na račun ječmena. Razlog je predvsem v potrebah živinoreje, v višjih pridelkih ječmena, ki dozori prej in se tako izogne sušam v zgodnjem poletju, ki lahko močno prizadenejo pšenico. Slednja je tudi tehnološko zahtevnejša, njen odkup ob žetvi pa otežuje tudi pomanjkanje mlinov v MOL in v njeni okolici. Zmanjšala se je tudi pridelava drugih žit. Pridelava krompirja se je po upadu v zadnjih 20 letih v zadnjem obdobju stabilizirala – za trg je zanimiva pridelava predvsem sort mladega krompirja.

Pretežni del zelenjadarske pridelave poteka na njivah, le manjši del v zaščitениh prostorih. Na območju MOL se zelenjadnice pridelujejo na več kot 550 ha – največ je kapusnic, ki imajo na območju MOL dolgoletno tradicijo (tudi kisanje zelja), sledijo solatnice (solata, radič, endivija, motovilec), korenovke (korenje, zelena, rdeča pesa), šparglji ter plodovke v rastlinjaki (paradižnik, paprika, kumare).

Sadjarstvo na območju MOL

Sadjarstvo se v MOL širi predvsem na hribovitem vzhodnem delu, kjer predstavlja pomemben dohodek mnogih kmetij. Po podatkih rabe tal za leto 2019 je bilo v MOL 211 ha ekstenzivnih in 26,54 ha intenzivnih sadovnjakov. Podatki ARSKTRP pa kažejo, da so KMG v letu 2019 prijavila 74

ha nasadov, od tega večino mešanih nasadov, kar je značilno za ekstenzivne sadovnjake. 25 ha je bilo sadovnjakov z eno vrsto, pri čemer prevladujejo jabolane, ter češnje, slive in hruške. Jagodovih nasadov je bilo 3 ha.

Živinoreja na območju MOL

Govedoreja je najpomembnejša kmetijska dejavnost v MOL. Krma zanjo se prideluje na trajnih in barjanskih travnikih pa tudi na večjem delu njiv (več kot 85 % njiv v letu 2019). To velja tako za ravninske kot hribovske kmetije. Pri govedoreji je pomembna tako mlečna kot mesna proizvodnja. Podatki o staležu živali sicer kažejo, da se je **število KMG, ki redijo goved, v 9 letih zmanjšalo za 25,1 %, število glav govedi pa za 6,3 %**. To pomeni, da so obstoječe predvsem večje kmetije povečale črede in obseg prireje. Verjetno je nekaj manjših kmetij iz mlečne prireje prešlo v rejo dojilj, druge pa so povsem opustile prirejo. V prihodnje pričakujemo, da se bo zaradi starostne strukture lastnikov trend zmanjševanja KMG z rejo govedi nadaljeval.

V časovnem obdobju 2014-2019 se je zmanjšala tudi reja drobnice (ovc in koz) s 658 osebkov na 511 osebkov. **Predvsem pa se je zmanjšalo število konjev, kar za 45 % (300 v letu 2019)**. Konje na območju MOL predvsem tudi na Ljubljanskem barju redijo za športne namene, za potrebe vprežnih živali, nekateri rejci pa tudi za meso. Menimo, da se je zmanjšalo tudi število rejcev konj, predvsem za meso, ki zaradi starosti opuščajo rejo.

Pretežni del perutnine se goji farmsko v podjetjih. Na kmetijah je perutnine manj, čeprav v praksi na terenu opažamo, da se vse več kmetij odloča za manjše domače reje nesnic v opuščanih govejih hlevih (v kletkah ali v talni reji). V letu 2019 so na kmetijah redili 448 prašičev.

Čebelarstvo

Na območju MOL deluje 5 čebelarskih društev (Barje, Ljubljana Moste-Polje, Tacen, Ljubljana Center in Društvo Urbani čebelar) s skupaj več kot 392 člani oz. 3 % vseh slovenskih čebelarjev. Društva so zelo aktivna, čebelarstvo pa postaja vse bolj pogosto tudi v urbanem okolju.

Na območju MOL je postavljenih več kot 4.600 panjev, od tega približno 700 na več kot 118 lokacijah v urbanem prostoru (znotraj avtocestnega obroča). Posledično je **Ljubljana mesto z eno največjih gostot panjev v urbanem okolju, saj njihova gostota znaša 9,7 panjev/km²**. V povprečju ima vsak čebelar na območju MOL med 30 in 50 čebeljih družin, največji tudi več kot 300.

MOL že aktivno podpira čebelarjenje – tudi preko gibanja »Čebelja pot« in blagovne znamke »Ljubljanski med«.

Zaščita, ohranjanje in razvoj funkcionalne sposobnosti kmetijskih gospodarstev

V obdobju 2014-2020 je MOL skozi OPN (določanje območij za preselitev kmetij ali širitev stavbnih zemljišč za potrebe kmetij) **omogočila možnost nadaljnjega razvoja 24 kmetijskim gospodarstvom**. Prav tako je MOL na letni ravni vzdrževala med 15 in 25 km poljskih poti.

MOL je bila v obdobju zadnje strategije uspešna pri izvedbi dveh komasacij, Zadobrova in Kašelj, vendar je bil tu po sredi tudi splet okoliščin po denacionalizaciji (dostopnost parcel), ki je lastnike spodbudil k izvedbi.

V preteklem programskem obdobju je **MOL aktivno pristopila k vprašanju učinkovitega in sonaravnega upravljanja vrtičkov** oz. raznovrstnih prostorov urbanega vrtnarjenja. Urejenih je bilo 9 vrtičkarskih območij v skupni površini približno 11 ha.

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah na območju MOL

Posebej na majhnih kmetijah in v območjih z omejenimi dejavniki so dopolnilne dejavnosti na kmetiji lahko odločilne za preživetje in obstoj kmetij. Skupno so kmetije v MOL registrirale 25 različnih dopolnilnih dejavnosti, pogosto več kot eno na kmetijo. Najzahtevnejši je zagotovo turizem na kmetijah, posebej če gre za stacionarni turizem. Najpogostejše so dejavnosti povezane s predelavo sadja, pridelavo sokov in pijač, sledijo dejavnosti povezane s predelavo žit, peko kruha in peciv itd. Pomembna je pridelava začimb, predelava mleka in mesa. Pogoste so še storitve v kmetijstvu, gozdarstvu in čiščenje cest, predvsem pozimi.

Vseh registriranih dopolnilnih dejavnosti v MOL v letu 2015 je bilo 206. Vseh nosilcev dejavnosti pa je bilo 62 (povprečno 3,3 dejavnosti na nosilca oz. na kmetijo). Od teh 62 je bilo ženskih nosilk dejavnosti 15 ali 24 %. Leta 2020 je bilo registriranih vseh dopolnilnih dejavnosti 272. Vseh nosilcev dejavnosti je bilo 75 (povprečno 3,6 dejavnosti na nosilca oz. na kmetijo). Od tega je bilo ženskih nosilk 25 ali 33%. Iz zbranih podatkov je razvidno, da se število registriranih dejavnosti na kmetijah povečuje, prav tako število nosilcev dejavnosti in delež nosilk. Največje povečanje je bilo prav pri predelavi sadja ter pridelavi sokov in žganih pijač.

2.5 SWOT ANALIZA Z OPREDELITVIJO KLJUČNIH IZZIVOV

PREDNOSTI

- ✓ OPN že opredeljuje območja varovanja kmetijskih zemljišč, pa tudi površine namenjene urbanemu kmetijstvu in območja za vrtičkarstvo.
- ✓ Mesto Ljubljana predstavlja močan in privlačen trg – tako zaradi meščanov kot porasta turizma v zadnjih letih – pomembno tržišče tako za prodajo, kot za koriščenje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah je blizu.
- ✓ Na območju MOL aktivnih 882 kmetijskih gospodarstev, od tega jih ima 566 več kot 60% svojih zemljišč na območju MOL.
- ✓ Velika površina gozdov in zelenih površin v urbanem prostoru, ki jo meščani cenijo – pomembna socialna in klimatska funkcija.
- ✓ Prepoznane in deloma že izkoriščene prednosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.
- ✓ Čebelarstvo kot perspektivna dejavnost in zgled za rast preko sodelovanja.
- ✓ Že obstoječe dobre prakse – Čebelja pot, borze živil, itd.
- ✓ Prepoznavne že obstoječe »zgodbe«, ki jih lahko obudimo/oživimo/ promoviramo (»dišečka«, drobnica, turistične poti, itd.).
- ✓ Vrtičkarstvo že prisotno in priljubljeno pri meščanih.
- ✓ Dobro poznavanje terena in sodelovanje z ljudmi po principih participativnega pristopa – posledično visoka stopnja zaupanja kmetov v MOL in Kmetijsko svetovalno službo.
- ✓ Želja MOL po aktivni in vsestranski podpori podeželju in razumevanje ranljivosti le-tega.
- ✓ V prejšnji programski perspektivi si je MOL nabral izkušnje za črpanje EU sredstev in okrepili kader.

PRILOŽNOSTI

- Menjava generacij in prilagajanje klimatskim spremembam – drugačni pristopi, uvajanje novih, specializiranih ter tehnološko naprednih oblik kmetijstva (npr. ekološka pridelava na VVO z namakanjem).
- Novi pridelki – novost in priložnost za doseganje višje dodane vrednosti
- Pretežni del zelenjadarske pridelave poteka na njivah, le manjši del v zaščitnih prostorih.
- Urbani prostor kot potencial za razvoj urbanega kmetijstva in vrtičkarstva - ne le na zelenih ampak tudi na sivih površinah (strehe, ploščadi, ulice...), degradiranih površinah in stavbnih zemljiščih.
- Obujanje starih ljubljanskih sort kot oblika specializacije.
- Pripravljenost MOL da postane vezni člen med ponudbo in povpraševanjem lahko dvigne stopnjo zaupanja.
- Znanje in dobre prakse iz tujine – pobratena mesta, EU projektni partnerji.
- Mobilizirati obstoječe prodajne kapacitete in lokacije.
- Krepitev vaških jeder z dodatno ponudbo lokalnih proizvodov/storitev
- Povezati ponudbo podeželja z LPT in Turizmom Ljubljana.
- Naravna in kulturna dediščina kot priložnost za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.
- Obrat EU politike v »Green Deal« in »Farm to Fork« - viri dodatnega financiranja usmerjeni v trajnostno in krožno podeželje.
- Z uspešno izvedenimi EU projekti je MOL okrepil svoj ugled in mreže povezav v mednarodnem prostoru, kar odpira več možnosti v novem programskem obdobju.
- COVID-19 je pokazal pomen lokalne samooskrbe in dostopnosti zelenih površin za občane.
- Digitalizacija – ne le v osnovnih panogah, tudi pri povezovanju ponudbe.
- Izboljšanje sodelovanja s strokovnimi službami zunaj in znotraj MOL.

SLABOSTI

- Naravne danosti za kmetijstvo na območju MOL niso najugodnejše:
 - o le 40% kmetijskih zemljišč z velikim ali zelo velikim talnim številom, nadaljnjih 20 % s srednjim,
 - o območja z omejenimi dejavniki (gorska območja, Ljubljansko barje na več kot 50% kmetijskih površin),
 - o padavin dovolj, a prisotna sezonska velika stopnja ranljivosti na sušo (na produ in pesku) in zastajanje vode (na barju in ob vodotokih).
- Velik delež kmetijskih zemljišč in gozdov na območjih z varovalnimi režimi, ki zahtevajo prilagojeni način upravljanja in gospodarjenja:
 - o 44,4% vseh površin MOL na VVO – na VVO I največ kmetijskih površin 55% in gozda 38%, na VVO II in III pa približno 30% kmetijskih površin in 20% gozda,
 - o velik deleže kmetijskih zemljišč znotraj KP Ljubljansko barje in Natura 2000.
- Majhnost kmetijskih gospodarstev in razdrobljenost posesti.
- Država ni opredelila trajno varovanih kmetijskih zemljišč, MOL mora to izvesti ob naslednji spremembi OPN.
- Zapleteni in dolgotrajni komasacijski postopki in postopki povezani s selitvami kmetij.
- Lastniki gozdov v splošnem slabo poznajo svoje gozdove in z njimi ne gospodarijo aktivno.
- Nizka stopnja zaupanja med partnerji na vseh ravneh – nizka stopnja sodelovanja.
- Nizka stopnja osveščenosti odgovornih za ohranjanje vaških jeder in lastnikov zemljišč.
- Pomoč kmetom brez lastne so-udeležbe.
- Pomanjkljiva komunikacija – posledično slaba informiranost
- Kadrovska podhranjenost odseka za izvedbo vseh pričakovanih aktivnosti.

NEVARNOSTI/GROŽNJE

- ❖ Podnebne spremembe (pričakovani vpliv podnebnih sprememb na kmetijstvo na območju MOL, tako pozitiven kot negativen, je velik) in naravne ujme.
- ❖ Menjava generacij in posledično opuščanje kmetij oz. določenih dejavnosti.
- ❖ Splošni negativni trendi (upad št. kmetij, izguba kmetijskih zemljišč, zmanjšanje pridelave, it.), ki so značilni za celoten kmetijski sektor.
- ❖ Izguba kmetijskih zemljišč (opuščanje, pozidava, zaraščanje) - nedorečena prostorska politika - V OPN MOL je velik del kmetijskih zemljišč srednjeročno namenjen razvoju mesta in drugim uporabnikom v prostoru.
- ❖ Zaskrbljujoče dejstvo je, da ima kar 25,5 % površin v opuščanju veliko in zelo veliko talno število.
- ❖ Vse večji pritisk divjadi na kmetijske površine in posledično večanje škod.
- ❖ Vse večji pritisk na kmetijske površine s strani lokalnih prebivalcev, problem škod zaradi kraj pridelkov, zaradi onesnaževanja sprehajalcev s smetmi in problem pasjih iztrebkov na njivah in travnikih.
- ❖ Nerazumevanje povezano z opravljanjem kmetijske dejavnosti predvsem pri novo priseljenih meščanih na podeželju (hrup, morebiten smrad....).
- ❖ Izgubljanje podeželske identitete zaradi priseljevanja meščanov in urbanega načina življenja.
- ❖ Rigidnost in počasna odzivnost državnih institucij pri sistemskih vprašanjih.

3 STRATEŠKI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA PODEŽELJA MOL

3.1 VIZIJA RAZVOJA PODEŽELJA

V okviru »Vizije razvoja podeželja MOL do leta 2045« je Oddelek za varstvo okolja - Odsek za razvoj podeželja opredelil naslednjo vizijo razvoja ljubljanskega podeželja:

Ljubljansko podeželje, z roko v roki z mestom in sosedi, izkorišča človeške, gospodarske in naravne potencialne podeželskega prostora za izboljšanje kakovosti življenja. Z razvojem kmetijstva, gozdarstva ter drugih gospodarskih dejavnosti podeželje nudi vsem možnost zadovoljitve njihovih potreb v urejeni krajini in v ohranjenem okolju, ki ima svojo prepoznavno identiteto.

Razvoj ljubljanskega podeželja, bo začrtala Strategija razvoja podeželja za posamezno programsko obdobje (predvidoma se razvoj odvijal skozi 4 sedemletna programska obdobja), sledila pa bo smeri dolgoročne strategije razvoja do leta 2045. Osnovni cilj le-te je zagotovitev samooskrbe s hrano in pri tem ustreznega ravnanja z naravnimi viri, s posebnim poudarkom na vodi in zemlji, s tem pa določeno stopnjo neodvisnosti v primeru nepredvidenih globalnih dogodkov.

Poseben poudarek je dan povezavam med povpraševanjem in ponudbo in temelji na gradnji odgovorne družbe, ki razume pomen lokalnega, ohranjanja okolja in naravnih virov in se zaveda pomena krožnega gospodarstva. Vsi predstavljeni modeli vključujejo različne dele razvoja podeželja in urbanega kmetijstva ter omogočajo razvoj različnih aktivnosti, ki posegajo tako na področje ohranjanja in razvoja socialnega potenciala na podeželju ter omogočajo obstanek prebivalcev na podeželju s tem pa živ prostor in zeleno zaledje za mesto z vsemi geografskimi in družbeno-sociološkimi elementi.

3.2 CILJI SRPUK MOL 2021-2027

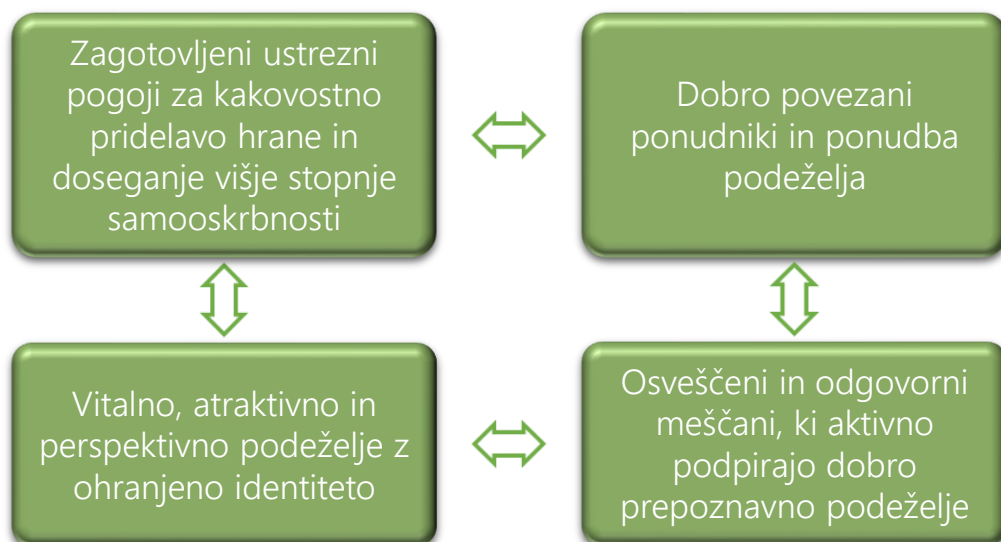
Glede na izbrane prioritete in SWOT analizo so bili določeni naslednji cilji SRPUK MOL 2021-2027:

1) ZAGOTOVLJENI USTREZNI POGOJI ZA KAKOVOSTNO PRIDELAVO HRANE IN DOSEGANJE VIŠJE STOPNJE SAMOOSKRBNOSTI

Doseganje čim višje stopnje samooskrbe ostaja ena ključnih nalog vsake lokalne skupnosti. Obenem pa podeželje z diverzifikacijo kmetijskih gospodarstev meščanom ponuja vrsto drugih storitev, katerih pomen v luči podnebnih sprememb, epidemij in drugih zunanjih globalnih vplivov, pridobivajo na pomenu, saj prispevajo k večji odpornosti lokalnih skupnosti na nepričakovane dogodke in dvigujejo kakovost življenja. Za doseganje večje stopnje samooskrbe pa je ključno, da se lokalno pridelana hrana v čim večji meri porabi znotraj območja Ljubljane. S tem se ne le zaključujejo temveč tudi krepijo krogi kratkih lokalnih oskrbnih verig, posledično pa tudi krepijo podeželje.

2) DOBRO POVEZANI PONUDNIKI IN PONUDBA PODEŽELJA

Povezovanje ponudnikov je ključno ne le za zagotavljanje zanesljive oskrbe s hrano, temveč tudi za zagotavljanje večjih količin, raznovrstnosti ponudbe, standardov kakovosti in krepitev prepoznavnosti podeželja oz. njegovih proizvodov in storitev. Vendar je za doseganje tega cilja nujno vzpostaviti medsebojno zaupanje med proizvajalci oz. ponudniki sorodnih in povezljivih storitev. Šele nato bodo lahko prišle na vrsto promocija, vzpostavljanje novih prodajnih kanalov in aktivnosti povezane z iskanjem sinergij.

3) OSVEŠČENI IN ODGOVORNI OBČANI, KI AKTIVNO PODPIRAJO DOBRO PREPOZNAVNO PODEŽELJE

Povsem enako pomembno kot povezovanja ponudnikov na podeželju je osveščanje občanov o pomenu in kakovosti lokalnih proizvodov, podpori lokalnemu okolju in dvigu zaupanja v kratke lokalne verige in znamke. Na ta način lahko mesto najboljše in najučinkoviteje podpre podeželje, s tem pa zaključi trajnostni krog, ki ga tvorijo navedeni štirje strateški cilji.

4) VITALNO, ATRAKTIVNO IN PERSPEKTIVNO PODEŽELJE Z OHRANJENO IDENTITETO

Za uživanje vseh prednosti in trajnostno izkoriščanje potencialov podeželja, pa je potrebno na podeželju zadržati aktivna kmetijska gospodarstva, podeželski način življenja in ohraniti identiteto podeželja. Ključni element ohranjanja naravnih virov, kulturne krajine in dediščine, pa tudi trajnostnega izkoriščanja potencialov podeželja, so ljudje. Tako je ena od ključnih nalog vsake lokalne skupnosti omogočiti ugodne pogoje življenja na podeželju, s tem pa pritegniti ali vsaj zadržati mlade na kmetijah. Le dovolj aktivnega in zainteresiranega

prebivalstva namreč omogoča ohranjanje vitalnega in aktivnega podeželja, ki z podporo novim razvojnim idejam lahko spet postane perspektivno. Vitalno, atraktivno in perspektivno podeželje z ohranjeno identiteto bo veliko bolj privlačno tudi za meščane, kar bo še tesneje povežalo mesto in podeželje in odprlo nove razvojne možnosti in priložnosti.

Tekom oblikovanja predstavljenih ciljev je bilo prepoznanih več zunanjih faktorjev, katerih bodoči razvoj lahko pomembno vpliva tako na učinkovitost, kot na uspešnost zasledovanja zgoraj opredeljenih ciljev. Zato v SRPUK MOL 2021-2027 poleg predstavljenih ciljev zasleduje tudi naslednje **horizontalne teme**:

- a) Prilagajanje na podnebne spremembe
- b) Ohranjeni in trajnostno upravljani naravni viri
- c) Okrepljen socialni kapital

Ne glede na to, da gre za »zunanje faktorje, lahko SRPUK MOL 2021-2027 s svojimi ukrepi aktivno vpliva na krepitev prepoznanih pozitivnih vplivov in blažitev prepoznanih negativnih vplivov horizontalnih tem. Tako je že v fazi postavitve strateškega okvirja potrebno razumevanje vrste in intenzivnosti potencialnih vplivov horizontalnih tem na postavljene strateške cilje SRPUK MOL 2021-2027.

Z namenom razumevanja odnosov oz. vrste in intenzivnosti povezav med horizontalnimi temami in strateškimi cilji oz. potrditve smiselnosti izbire opredeljenih horizontalnih tem je bila izvedena spodaj podana ocena stopnje vpliva izbranih horizontalnih tem na izbrane strateške cilje.

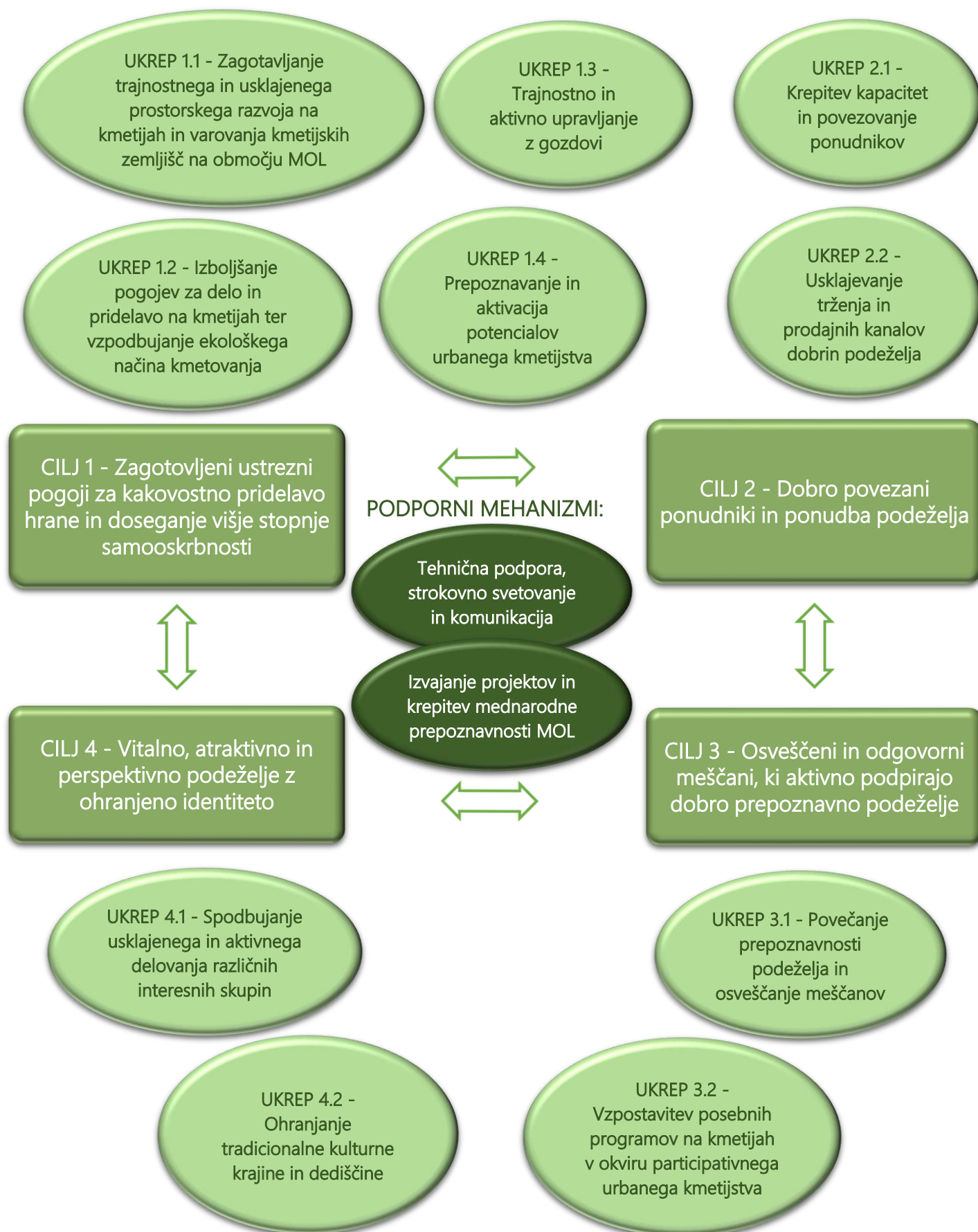
Ocena stopnje vpliva izbranih horizontalnih tem na izbrane strateške cilje

OCENA STOPNJE VPLIVA HORIZONTALNIH TEM NA STRATEŠKE CILJE	<i>Zagotovljeni ustrezni pogoji za kakovostno pridelavo hrane in doseganje višje stopnje samooskrbnosti</i>	<i>Dobro povezano in prepoznavno podeželje</i>	<i>Osveščeni in odgovorni meščani, ki aktivno podpirajo podeželje</i>	<i>Vitalno, atraktivno in perspektivno podeželje z ohranjeno identiteto</i>
<i>Prilagajanje na podnebne spremembe</i>	+	+	+	+
<i>Ohranjeni in trajnostno upravljani naravni viri</i>	+	+	+	+
<i>Okrepljen socialni kapital</i>	+	+	+	+

Legenda: Velik vpliv
 Zmeren oz. posreden vpliv
 Zanemarljiv vpliv oz. vpliva ni
 + Pozitiven vpliv - Negativen vpliv 0 Vpliva ni

Vpliv je seveda lahko pozitiven ali negativen, kar je bilo upoštevano v korakih priprave SRPUK MOL 2021-2027 oz. si bili, glede na podano oceno, v strategiji predvideni ustrezni spodbujevalni oz. prilagoditveni ukrepi.

4 OPERATIVNI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA PODEŽELJA MOL

4.1 CILJ 1 - ZAGOTOVLJENI USTREZNI POGOJI ZA KAKOVOSTNO PRIDELAVO HRANE IN DOSEGANJE VIŠJE STOPNJE SAMOOSKRBNOSTI

UKREP 1.1 <i>Zagotavljanje trajnostnega in usklajenega prostorskega razvoja na kmetijah in varovanja kmetijskih zemljišč na območju MOL</i>			
OPIS UKREPA	Trajnostni in usklajen prostorski razvoj na kmetijah in varovanje kmetijskih zemljišč sta predpogoja za dolgoročno ohranjanje podeželja MOL. Kmetijska zemljišča so ranljiv naravni vir, ki ga danes poleg uporabe gnojil in fitofarmaceutskih sredstev ogrožajo tudi onesnaževanje, urbanizacija in klimatske spremembe. Posledično je potrebno rodovitnost in onesnaženost kmetijskih zemljišč sistematično spremljati in na ta način zaščititi ne le naravni vir sam, ampak tudi prehransko verigo in potrošnika kot njenega končnega uporabnika. Na drugi strani je potrebno uravnotežiti in stabilizirati različne poglede na rabo prostora, ustaviti trend njihove izgube in zaraščanja ter zagotoviti dovolj trajno varovanih kmetijskih zemljišč, ki bodo tudi v sicer pretežno urbanem in sub-urbanem prostoru omogočala pridelavo kakovostne hrane in doseganje čim višje stopnje samooskrbe. Kmetijskim gospodarstvom je potrebno omogočiti dostop do teh zemljišč in jih tudi tako krepiti, ob tem pa z ustrezno prostorsko politiko omogočiti posodabljanje in razvoj kmetijskih gospodarstev kot posebne prostorsko načrtovalske kategorije. Posebno pozornost je treba nameniti prilagajanju kmetijskih gospodarstev in njihovih praks na klimatske spremembe, kot enemu ključnih izzivov bližnje prihodnosti. Vse navedeno prispeva k izboljšanju pogojev za kakovostno pridelavo hrane, stabilnosti kmetijskih gospodarstev, njihovem sonaravnemu razvoju in posledično doseganju večje stopnje samooskrbe.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (<i>opis aktivnosti je podan v prilogi 1</i>)	A1.1.1 - Sistematično spremljanje stanja naravnih virov A1.1.2 - Zagotavljanje zadostnih in primernih površin za delovanje kmetijskih gospodarstev A1.1.3 - Krepitev odpornosti na posledice podnebnih sprememb		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Strateški del OPN MOL, Vizija Ljubljane 2045, Strategija krožnega gospodarstva MOL, Operativni program varstva okolja MOL		
Ključni upravičenci ukrepa	Kmetijska gospodarstva, MOL in njene strokovne službe, strokovne institucije		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Oddelek za urejanje prostora MOL	Sodelovanje pri pripravi strokovne podlage za opredelitev trajno varovanih kmetijskih zemljišč	
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje in izobraževanje	
	Zunanji strokovnjaki	Izvedba specifičnih strokovnih nalog in izobraževanj	
	Projektni partnerji	Sodelovaje v okviru različnih projektov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	713.000,00 €	Proračun MOL = 495.000,00 € Zunanji viri financiranja = 218.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Smernice za okolju prijazno kmetovanje na ranljivih območjih z rednim letnim osveščanjem	0 (2021)	1 smernice / 4 letne osveševalne akcije
	Strokovna podlaga za opredelitev trajno varovanih kmetijskih zemljišč	0 (2021)	1

	Število postopkov za širitev in preselitev kmetij	24 (2014-2020)	20 novih postopkov
Kazalniki rezultatov	Površina trajno varovanih kmetijskih zemljišč na območju MOL	Ni podatka, saj ni strokovnih podlag (2021)	Površina trajno varovanih kmetijskih zemljišč opredeljenih v OPN
	Površina kmetijskih zemljišč prilagojena na podnebne spremembe: a) Površina kmetijskih zemljišč s pridelavo v zaščitene prostorih b) Površina nasadov s protitočno zaščito c) Površina kmetijskih zemljišč z namakanjem	a) 7,9 ha (2021) b) 7,5 ha (2021) c) 64,9 ha (Namakalna zadruga Dobrunje, 2021), 7,9 ha – zaščiteni prostori	a) Povečanje za 5 ha b) Povečanje za 2 ha c) povečanje za 50 % (novi namakalni sistemi, legalizacija sistemov, ki sedaj obratujejo na črno)

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

UKREP 1.2 <i>Izboljšanje pogojev za delo in pridelavo na kmetijah ter vzpodbujanje ekološkega načina kmetovanja</i>	
OPIS UKREPA	Trajnostni razvoj na kmetijah, zaostrovanje predpisov o varovanju kmetijskih zemljišč ter okolja in prilagajanje klimatskim spremembam narekujejo tehnološke posodobitve (tudi digitalizacijo) na KMG. SRPUK MOL 2021-2027 veliko pozornosti usmerja v varovanje naravnih virov (tla, voda, biodiverziteta, itd.), prehod v bolj trajnostne oblike kmetovanja ter v spodbujanje ekološkega kmetovanja. Razvoj področja pridelovanja hrane je v svetu izjemno hiter in mu pridelovalci v MOL brez strokovne in finančne podpore le težko sledijo. Na tem področju se v zadnjih letih uvajajo napredne tehnike pridelovanja, tehnologije dodelave in predelave kmetijskih pridelkov, uvajajo se novi sonaravni pristopi kmetovanja in nove odpornejše sorte kmetijskih rastlin. Med najbolj perspektivnimi koncepti je t.i. precizno kmetijstvo, kjer lahko s pomočjo inovativnih tehnologij povečamo učinkovitost pridelave ob zmanjšanju negativnih vplivov na okolje. Z novimi spoznanji se spreminjajo tudi koncepti obdelave tal in v zadnjem času se ohranitveno obdelavo tal omenja kot enega izmed ukrepov povečanja zalog ogljika v tleh, zmanjšanja toplogrednih plinov in s tem blaženja klimatskih sprememb. S tehnološkimi rešitvami lahko zmanjšamo izgube pri gnojenju z organskimi gnojili in s tem povezan smrad, ki je pogosto vzrok nesoglasij na podeželju itd. Tudi ekološko kmetijstvo se sooča s hitrim tehnološkim razvojem z željo, da bi zmanjšali razlike v produktivnosti v primerjavi s konvencionalno pridelavo. V zadnjih letih je velik napredek opazen pri razvoju tehnik mehanskega zatiranja plevelov in škodljivih organizmov. Velik vpliv na pridelavo imajo neugodne vremenske razmere, kjer je potrebno izvajati preventivne ukrepe, ter spodbujati tehnologije pridelave, ki bodo naravne nesreče preprečile oziroma omilile njihove posledice. Ukrepi naslavlja tudi do sedaj zelo uspešno spodbujanje in razvoj dopolnilnih dejavnosti in produktov z dodano vrednostjo na KMG ter s tem izboljšanje njihovega ekonomskega položaja. Za izvedbo aktivnosti ukrepa je potrebno sprejeti ustrezne podlage, pripraviti ustrezno razpisno dokumentacijo z dodelanimi razpisnimi pogoji in kriteriji za oceno ter vzpostaviti sistema strokovnih komisij za oceno prispelih vlog.
KLJUČNE AKTIVNOSTI <i>(opis aktivnosti je podan v prilogi 1)</i>	A1.2.1 - Spodbujanje razvojnih investicij na kmetijskih gospodarstvih A1.2.2 - Krepitev inovacijskega in tehnološkega potenciala kmetijskih gospodarstev A1.2.3 - Sofinanciranje in podpora pri izvedbi komasacij in drugih agrooperacij ter vzdrževanje poljskih poti v lasti MOL A1.2.4 - Razvoj obstoječih in spodbujanje novih dopolnilnih dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih

Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Strateški del OPN MOL, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Programa varstva okolja MOL 2021 – 2027, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027		
Ključni upravičenci ukrepa	Kmetijska gospodarstva		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje in izobraževanje	
	Raziskovalno-izobraževalne institucije	Izvedba specifičnih strokovnih nalog in izobraževanj	
	Zunanji strokovnjaki	Strokovna podpora pri konkretnih projektih in vprašanjih	
	Društva	Obveščanje članstva	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	1.416.000,00 €	Proračun MOL = 1.116.000,00 € Zunanji viri financiranja = 300.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Delež z razpisi MOL podprtih kmetijskih gospodarstev	7,6 % (2019)	Povečanje na 10 %
	Število izvedenih pilotnih prenosov dobrih praks	0 (2021)	5
	Število izvedenih komasacij in drugih agro-operacijah	2 (2021)	Povečanje za 1
	Dolžina vzdrževanih poljskih poti iz sredstev MOL letno (km)	25 km (2021)	25 km
	Število na novo registriranih dopolnilnih (gospodarskih) dejavnosti na KMG	272 (2021)	Povečanje za 30
Kazalniki rezultatov	Število KMG z več kot 80% kmetijskih zemljišč v MOL	512 (2021)	450
	Število zaposlenih oz. pokojninsko zavarovanih na KMG	487 (2021)	400
	Delež kmetij z ekološkim načinom kmetovanja	36 (4,23 %)	Povečanje za 30 %
	Delež KMG z dopolnilno dejavnostjo	8,5 % (2021)	Povečanje na 10 %

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

UKREP 1.3 Trajnostno in aktivno upravljanje z gozdovi	
OPIS UKREPA	Večina gozdov v MOL je v privatni lasti. Lastniki imajo do svojih gozdov različen odnos. Nekateri zgledno gospodarijo z njimi, drugim gozdovi ne pomenijo pomembnega vira dohodka in z njimi ne gospodarijo. Tretjim morda gozdovi pomenijo celo breme, saj niti ne vedo, kje imajo svoje posesti, niso usposobljeni za izvajanje del v gozdovih, niti za organizacijo del. Posledično niti ne vedo, kaj je treba narediti oz. kako z njimi upravljati. Druga pomembna specifična gozdov v MOL se skriva v dejstvu, da ima velik del gozdov na območju MOL izjemno poudarjene predvsem socialne funkcije gozda. Tu govorimo predvsem o mestnih gozdovih. Tretja specifična pa je, da so gozdovi relativno težko dostopni, zaradi česar so pogosto razmere za spravilo zaradi velikih strmin precej

	zahtevne. V smer opisnih ključnih značilnosti je naravnani tudi ukrep, ki spodbuja trajnostno gospodarjenje z gozdovi preko: • spodbujanja povezovanja lastnikov gozdov za učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi, • izboljševanja infrastrukture v gozdovih, • bolj strokovnega izvajanja del v gozdovih, • povečevanja deleža javnih gozdov predvsem v mestnih gozdovih Ljubljane.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A1.3.1 - Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi na območju MOL A1.3.2 – Nakup gozdov		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Strateški del OPN MOL, Vizija Ljubljane 2045, Strategija razvoja mestnih gozdov Ljubljane 2020 – 2030, Programa varstva okolja MOL 2021 – 2027		
Ključni upravičenci ukrepa	Lastniki gozdov in njihova združenja		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za gospodarske dejnosti in promet MOL	Nosilec ukrepa	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Aktivna koordinacija z OGD	
	Zavod za gozdove Slovenije	Strokovno svetovanje in izobraževanje	
	Lastniki gozdov in njihova združenja	Aktivno in trajnostno gospodarjenje z gozdovi	
	Izvajalci del v gozdovih	Dvig standardov kakovosti izvajanja del v gozdovih	
	Gozdarski inštitut Slovenije	Strokovna in informacijska podpora preko portala Moj gozdar	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	1.760.000,00 €	Proračun MOL = 1.400.000,00 € Zunanji viri financiranja = 360.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število združenj lastnikov gozdov	0 (2021)	Vsaj 1
	Površina gozdov v lasti MOL	202 ha (2021)	262 ha
Kazalniki rezultatov	Število organiziranih skupnih sečenj letno	2 (2021)	14

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

UKREP 1.4 Prepoznavanje in aktivacija potencialov urbanega kmetijstva	
OPIS UKREPA	Urbano kmetijstvo zajema pridelovanje, obdelavo in distribucijo hrane v urbanih območjih. K njemu prištevamo kmetijstvo, vrtičkarstvo, sadjarstvo, živinorejo, ribogojstvo, gozdno kmetijstvo in urbano čebelarstvo. Takšna oblika kmetijstva je močno vpeta v mestno tkivo, njegovo družbeno in kulturno življenje ter gospodarstvo. Urbano kmetijstvo je postalo sredstvo za povečevanje dostopa do lokalno pridelane hrane, poleg tega pa ga zagovorniške skupine ali izobraževalne ustanove uporabljajo za ozaveščanje o mnogih vidikih hrane, na katere smo kot družba pozabili – na primer o tem, kako raste hrana, kateri pridelki so lokalni, kdaj rastejo, ipd. Pomembno vlogo ima tudi pri krepitvi prehranske varnosti, saj zmanjšuje potrebo po prevozu in uvažanju hrane. Pripomore k lokalnemu gospodarskemu razvoju in globalnim družbenim ciljem, kot sta zmanjšanje

	revščine in družbeno vključevanje revnih in drugih ranljivih skupin v mestih. Ponazarja tudi ozelenitev mesta in trajnostne urbane politike, saj znatno prispeva k doseganju trajnostnih razvojnih ciljev, določenih v novi Agendi 2030 za trajnostni razvoj, ki jo je sprejela EU. V sistematizaciji urbanega kmetijstva ločujemo med ravniho vrtov in ravniho kmetij. Na urbanih vrtovih opravljamo kmetijsko dejavnost, a pridelamo le manjšo količino hrane, pa tudi gospodarski učinek dejavnosti je načeloma nizek. Gibanje na svežem zraku, zmanjšanje stresa in druženje so pridelovalcem navadno pomembnejše dejavnosti od dejanske pridelave hrane. Urbane kmetije pa razvijajo načrtne poslovne modele ponudbe lokalnih ali regionalnih kmetijskih proizvodov oziroma storitev, ki izkoriščajo bližino mest in urbanih trgov, možnosti prevoza itn. in s tem povečujejo samooskrbo s hrano. Ukrep naslavlja spodbujanje razvoja urbanega kmetijstva v MOL, z uporabo participativnih orodij in procesov, s katerimi spodbujamo multifunkcijsko rabo tal, raznolikost deležnikov ter prostorske in časovne interakcije ljudi in prostora pa lahko v kar največji meri izkoristimo potencial urbanega kmetijstva. Za premišljeno uvedbo urbanega kmetijstva kot procesa družbene inovacije, je potrebno izdelati akcijski načrt za integracijo participativnih mehanizmov v procese odločanja, povečanje vključenosti ranljivih družbenih skupin in spodbujanje prijetnega življenja v mestih.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A1.4.1 - Spodbujanje razvoja urbanega vrtičkarstva A1.4.2 - Spodbujanje razvoja urbanega kmetijstva A1.4.3 - Podpora nadaljnjemu razvoju urbanega čebelarstva in z njim povezanih aktivnosti		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Strateški del OPN MOL, Strategija krožnega gospodarstva MOL, Operativni program varstva okolja MOL, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027		
Ključni upravičenci ukrepa	Vrtičkarji, čebelarji, kmetijska gospodarstva, interesne skupine v mestu, MOL in njene strokovne službe, strokovne institucije, osnovne in srednje šole, ustanove za oskrbo ljudi s težavami s telesnim in duševnim zdravjem, podjetja, itd.		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Mestna uprava MOL in upravljavci drugih javnih zavodov	Osveščanje ključnih nosilcev aktivnosti in njihova aktivacija pri izvedbi aktivnosti	
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje in izobraževanje	
	Raziskovalno-izobraževalne inštitucije	Izvedba specifičnih strokovnih nalog in izobraževanj	
	Nevladne organizacije	Pomoč pri organiziranju pobud in vključevanju njihovih članov v aktivnosti	
	Zunanji strokovnjaki	Sodelovaje v okviru različnih projektov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	2.065.000,00 €	Proračun MOL = 1.305.000,00 € Zunanji viri financiranja = 760.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število vrtičkov v upravljanju MOL	810 (2021)	Povečanje za 30 %
	Vzpostavljen program vrtičkarstva	0 (2021)	1

	Število poskusov projektov oz. pilotov vzpostavitve urbanega kmetijstva na območju MOL	0 (2021)	3
	Število izobraževalnih, skupnostnih in terapevtskih vrtov	0 (2021)	3
	Število čebeljih družin na območju MOL in znotraj avtocestnega obroča	Urbano: 700 Ruralno: 3.900 (2021)	Urbano: 600 Ruralno: 4.200
Kazalniki rezultatov	Površina namenjena vrtničarstvu na območju MOL	9 ha (2021)	Povečanje za 30 %

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

4.2 CILJ 2 - DOBRO POVEZANI PONUDNIKI IN PONUDBA PODEŽELJA

UKREP 2.1 <i>Krepitev kapacitet in povezovanje ponudnikov</i>			
OPIS UKREPA	Zaradi hitrega tehnološkega razvoja so se kmetijski pridelovalci in ponudniki dobrin podeželja za učinkovitejši in uspešnejši nastop na trgu prisiljeni nenehno izpolnjevati svoje znanje in usposobljenost. To poteka preko različnih oblik formalnega in neformalnega izobraževanja. Višja stopnja kmetijske usposobljenosti/formalne kmetijske izobrazbe, pa tudi drugih znanj pomembno prispeva k višji produktivnosti dela na kmetijskem gospodarstvu. Predvsem mlajši in strokovno usposobljeni nosilci gospodarjenja na kmetijah so racionalnejši pri odločanju in upravljanju ter bolj naklonjeni vpeljavi inovativnih, ekonomsko in tehnološko učinkovitejših rešitev pri kmetijski pridelavi in predelavi. Prav tako so veliko bolj prilagodljivi na spremenljivost ekonomske razmer na trgu. Gledano celovito, izboljšana izobrazbena raven tako nosilcev kmetijskih gospodarstev kot tudi drugih ciljnih skupin v osnovi krepi konkurenčnost, povečuje učinkovitost rabe virov, izboljšuje okoljsko učinkovitost in prispeva k trajnostnemu razvoju podeželskih območij. Za doseganje večje konkurenčnosti in učinkovitejši nastop na trgu pa predstavlja enega ključnih dejavnikov tudi povezovanje ponudnikov dobrin podeželja. Poleg organizacij proizvajalcev, katerih ustanavljanje na državni ravni podpira skupna kmetijska politika in ki so praviloma sektorsko zasnovane, pomembno obliko povezovanja predstavljajo tudi manjše skupine proizvajalcev, ki se oblikujejo na lokalni ravni. Ukrep torej predstavlja eno ključnih gonilnih sil sprememb razvoja podeželja z velikimi sinergijskimi potenciali z ostalimi ukrepi in cilji.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A2.1.1 – Krepitev znanja ponudnikov A2.1.2 - Spodbujanje različnih oblik povezovanja ponudnikov hrane na območju MOL		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Programa varstva okolja MOL 2021 – 2027, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027		
Ključni upravičenci ukrepa	Kmetijska gospodarstva, interesne skupine in drugi akterji na podeželju, javni zavodi in institucije, strokovne institucije		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Različni oddelki MOL in z MOL povezane družbe	Vzpostavitev visoke stopnje razumevanja ukrepa ter operativnega podpornega sistema za njegovo uveljavljanje znotraj MOL	
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje in izobraževanje	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	675.000,00 €	Proračun MOL = 675.000,00 € Zunanji viri financiranja = 0,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število izvedenih izobraževanj in njihovih udeležencev	251 izobraževalnih aktivnosti** z 2.934 udeleženci (2014-2019)	Izvedba letnega programa z vsaj 100 udeleženci
	Število organiziranih ogledov dobrih praks doma ali v tujini	60 (2014-2019)	5 na leto

	Število novih pobud za organiziranje lokalnih skupin proizvajalcev in kratkih verig	5 (2021)	Povečanje za 10 ali več
Kazalniki rezultatov	Število KMG z novo razvitim produktom, storitvijo ali dejavnostjo na podlagi udeležbe v programu krepitve kapacitet	Ni poznano – izvede se začetni monitoring (2021)	Povečanje za 10
	Število delujočih lokalnih skupin proizvajalcev in kratkih verig	5 (2021)	Povečanje za 5

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

**Pri tem kazalniku gre za razdrobljene oz. posamezne izobraževalne aktivnosti, ki med seboj niso bile povezane v konsistenten in zaokrožen program, tako kot je to predvideno s to strategijo, ki predvideva letno izvedbo usklajenega programa.

UKREP 2.2 Usklajevanje trženja in prodajnih kanalov dobrin podeželja		
OPIS UKREPA	Uspešnost gospodarjenja in ekonomski položaj ponudnikov hrane je v veliki meri odvisen od prilagajanja razmer na trgu in uspešnosti pri zadovoljevanju potreb in želja potrošnikov. Glede na spremenljive in pogosto negotove gospodarske razmere je pomembno, da se kmetijska gospodarstva obnašajo racionalno in pri iskanju končnega porabnika svojih proizvodov iščejo in izbirajo različne prodajne poti. Poleg prodaje veletrgovcem, zadrugam ter drugim odkupovalcem pomemben prodajni kanal predstavlja tudi neposredna prodaja. Ta ponudnikom hrane in storitev nudi dodaten zaslužek na gospodarstvu (pri enakem obsegu pridelave), neodvisnost od posrednikov, dodatno zaposlitev delovne sile, možnost izkoriščanja tržnih niš, socialni stik z ljudmi, takojšnja odzivnost terena in takojšnje plačilo. Za doseganje boljših poslovnih rezultatov pomembno vlogo pri trženju predstavljajo vzpostavljene kratke verige. Tako za ponudnike kot tudi potrošnike prinašajo številne koristi tako na ekonomskem kot tudi okoljskem in socialnem področju. Na strani ponudbe ta oblika prodaje in trženja prinaša prednosti skupnega tržnega nastopa in promocije, zmanjševanja stroškov zaradi krajših distribucijskih poti in optimalnejše rabe proizvodnih virov. Z vidika potreb potrošnika pa so kratke oskrbne verige pomembne zlasti z vidika zagotavljanja večje kakovosti (hranilnosti) živil. Z vidika avtentičnosti in kakovosti imajo podoben pomen tudi lokalne blagovne znamke, ki pridelovalcem dodatno omogočajo večjo konkurenčnost.	
KLJUČNE AKTIVNOSTI <i>(opis aktivnosti je podan v prilogi 1)</i>	A2.2.1 – Pomoč pri trženju in dvigovanju dodane vrednosti novih proizvodov in storitev na podeželju A2.2.2 - Podpora pri vzpostavljanju in krepitvi kratkih verig A2.2.3 – Pomoč pri vzpostavljanju lokalnih blagovnih znamk in njihovi promociji in podpora pri pridobitvi certifikatov kakovosti	
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027	
Ključni upravičenci ukrepa	Kmetijska gospodarstva, skupine proizvajalcev in ponudnikov, kratke lokalne verige, strokovne institucije	
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa
	Služba za javna naročila MOL	Strokovno svetovanje
	Turizem Ljubljana in RRA LUR	Povezovanje aktivnosti in projektov
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje na področju trženja

	Zunanji strokovnjaki	Izvedba specifičnih nalog in izobraževanj, podpora pri vzpostavitvi organizacij proizvajalcev in kratkih verig	
	Projektni partnerji	Sodelovaje v odkupu pridelkov in proizvodov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	135.000,00 €	Proračun MOL = 135.000,00 € Zunanji viri financiranja = 0,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število vzpostavljenih prodajnih mest na domu, na tržnicah in preko e-trženja	21 (2019)	Povečanje za 20
	Število novo vzpostavljenih kratkih verig	5 (2019)	Povečanje za 3
	Število novo vzpostavljenih lokalnih blagovnih znamk	2 (2019)	Povečanje za 1
Kazalniki rezultatov	Delež kmetijskih gospodarstev z vzpostavljeno neposredno prodajo kmetijskih proizvodov	Ni podatka – potrebna vzpostavitev monitoringa (2021)	Povečanje za 20 %

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

4.3 CILJ 3 - OSVEŠČENI IN ODGOVORNI MEŠČANI, KI AKTIVNO PODPIRAJO PODEŽELJE

UKREP 3.1 Povečanje prepoznavnosti podeželja in osveščanje meščanov			
OPIS UKREPA	Nezadostna prepoznavnost podeželskih območij med potencialnimi uporabniki dobrin in storitev se pogosto navaja kot pomemben dejavnik, da podeželska območja tako gospodarsko kot tudi socialno in kulturno, še vedno pomembno zaostajajo v razvoju za urbanimi območji. Stalne in med seboj usklajene promocijske aktivnosti so osnova za dobro prepoznavnost podeželskih območij in njihovih razvojnih virov. Njihov namen je tesnejše povezovanje mesta s podeželjem, predstavitev posameznih podeželskih območij ter posameznih kmetijskih gospodarstev z njihovimi pridelki, izdelki in storitvami. S tovrstnimi promocijskimi aktivnostmi pa se pri potrošnikih ne povečuje zgolj prepoznavnost lokalnih produktov in storitev, z njimi se vzporedno povečuje tudi osveščenost mestnega prebivalstva o pomenu gospodarskih dejavnosti, ki vzdržujejo podeželski prostor ter prednostih uporabe lokalnih dobrin podeželja. Te z svojimi aktivnostmi skrbijo za to, da prostor ostaja poseljen, obdelan in gospodarsko aktiven. Le ohranjeno in kakovostno življenjsko okolje pa privlači meščane, da del svojega prostega časa preživijo tudi v ruralnem okolju, s čimer prispevajo tako k razvoju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji kot k dvigovanju dodane vrednosti lokalnih dobrin podeželja.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A3.1.1 – Celovita promocija podeželja (dobrin, storitev) in njeno vključevanje v celovito turistično promocijo Ljubljane A3.1.2 - Usklajevanje in podpora promocijskim aktivnostim in dogodkom za boljšo prepoznavnost ljubljanskega podeželja A3.1.3 – Osveščanje prebivalstva o pomenu kmetijstva, gozdov, lokalni ponudbi ter dediščini podeželja A3.1.4 – Osveščanje prebivalstva o kakovostnem življenjskem okolju		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027		
Ključni upravičenci ukrepa	MOL in njene strokovne službe, četrtne skupnosti, kmetijska gospodarstva, društva, skupine proizvajalcev in ponudnikov, kratke lokalne verige, strokovne institucije		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Turizem Ljubljana	Turistična promocija podeželja v MOL	
	Turistični ponudniki	Sodelovanje pri izvedbi promocijskih aktivnosti	
	Zunanji strokovnjaki	Izvedba specifičnih strokovnih nalog	
	Projektni partnerji	Sodelovaje v okviru različnih projektov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	235.000,00 €	Proračun MOL = 135.000,00 € Zunanji viri financiranja = 100.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število publikacij in objav za promocijo podeželja in lokalno pridelane hrane	6 (2021)	Povečanje za 2
	Število prireditev za promocijo produktov in storitev podeželja	12 (2021)	12
	Število izvedenih kampanij s področja osveščanja o pomenu kmetijstva in gozdarstva	0 (2021)	1 na leto

Kazalniki rezultatov	Delež anketiranih meščanov, ki so vsaj enkrat letno uporabili produkte in storitve podeželja	Ni podatka - Monitoring je treba vzpostaviti	Povečanje na 50 % ali več
----------------------	--	--	---------------------------

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

UKREP 3.2 Vzpostavitev posebnih programov na kmetijah v okviru participativnega urbanega kmetijstva			
OPIS UKREPA	Urbano in peri-urbano kmetijstvo pomembno prispevata k trajnostnemu urbanemu razvoju, saj imata gospodarske, družbeno-kulturne, okoljske in psihološke koristi. Lahko ustvarjata zaposlitvene priložnosti, povečuje prehransko samooskrbo, prehransko varnost in dostopnost, pozitivno vplivata na prehranjevanje, zdravje, telesno dejavnost in dobro počutje ljudi, krepi občutke pripadnosti prostoru in skupnosti, poudarjata navezanost na prostor in kolektivno identiteto, razvijata spretnosti in znanje ljudi te krepi enakost med spoloma. Skupine, ki so vključene v identificirane prakse so zelo raznolike (posebno skupina otrok in mladostnikov). Ranljive skupine se običajno niso zmožne same organizirati in aktivirati, zato potrebujejo pomoč, običajno nevladnih organizacij. Po drugi strani so dobro organizirani meščani uspešni in pro-aktivni, a jih ni mogoče uvrstiti med ranljive skupine. Najuspešnejši so tisti primeri, kjer veliko različnih deležnikov pomaga drug drugemu in kjer se ljudje iz ranljivih skupin pomešajo s pripadniki iz neranljivih skupin.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A3.2.1 – Povezovanje kmetov in izobraževalnih ustanov v učnih procesih A3.2.2 - Spodbujanje razvoja eko-socialnega kmetijstva - vključevanje socialno ranljivih skupin v posamezna dela na kmetijah A3.2.3 – Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva na kmetijah		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025		
Ključni upravičenci ukrepa	Kmetijska gospodarstva, interesne skupine v mestu, ustanove za oskrbo ljudi s težavami s telesnim in duševnim zdravjem		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Kmetijsko svetovalna služba	Pomoč pri vzpostavitvi eksperimentalno-izobraževalnih kmetij, uvedba ustreznih tehnologij pridelave in predelave na kmetije	
	Izobraževalne in raziskovalne institucije	Prenos najnovejših raziskovalnih spoznanj v prakso, sodelovanje v programih	
	Interesne skupine v mestu ter ustanove za oskrbo ljudi s težavami s telesnim in duševnim zdravjem	Sodelovanje pri organizaciji in vodenju programov na kmetijah in socialnega podjetništva	
	Projektni partnerji	Sodelovaje v okviru različnih projektov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	95.000,00 €	Proračun MOL = 45.000,00 € Zunanji viri financiranja = 50.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število izobraževalnih kmetij	0 (2021)	5
	Število socialnih in terapevtskih kmetij	0 (2021)	2

	Število socialno podjetniških partnerstev na kmetijah	0 (2021)	1
Kazalniki rezultatov	Število institucij vključenih v izobraževalne programe povezane s kmetijstvom	0 (2021)	40
	Število vključenih oseb ranljivih skupin v socialne in terapevtske kmetije	0 (2021)	10
	Število vključenih oseb v socialno podjetništvo	0 (2021)	5

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

4.4 CILJ 4 - VITALNO, ATRAKTIVNO IN PERSPEKTIVNO PODEŽELJE Z OHRANJENO IDENTITETO

UKREP 4.1 Spodbujanje usklajenega in aktivnega delovanja različnih interesnih skupin			
OPIS UKREPA	Temeljni razvojni dejavnik podeželja so lokalni prebivalci, ki preko različnih pobud, programov in projektov aktivno prispevajo k ohranjanju kakovostnega življenjskega prostora in identitete. Za uspešnejše in učinkovitejše delovanje se združujejo v različne formalne in neformalne interesne skupine, ki glede na organiziranost in delež vključenega prebivalstva predstavljajo gibalno lokalnega razvoja. Pomembno je, da te skupine vključujejo vse starostne skupine prebivalstva, saj se le na ta način spodbuja medgeneracijsko sodelovanje in učenje. Gledano razvojno mora biti še posebna skrb namenjena mlajšim generacijam (otrokom v vrtcih in šolah) in njihovem vključevanju v različne aktivnosti, ki se odvijajo v podeželskem prostoru. Na področju t.i. endogenega razvoja podeželskih območij so to predvsem Lokalne akcijske skupine (LAS-i), pobude in razvojne načrte pa prispevajo tudi različne druga interesna združenja (lastniki gozdov, vrtničarji, urbani čebelarji, pobudniki pridelave v okviru urbanega kmetijstva, itd.). Vse tovrstne iniciative je MOL že do sedaj aktivno podpirala in z njimi aktivno sodelovala. Ta ukrep torej predstavlja kontinuiteto participativnega razvoja podeželja.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A4.1.1 – Spodbujanje delovanja društev ter vključevanje MOL v projekte LAS A4.1.2 - Sodelovanje z različnimi interesnimi skupinami preko projektnega povezovanja		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025		
Ključni upravičenci ukrepa	Društva, različne interesne skupine, lokalna akcijska skupina		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Služba za lokalno samoupravo MOL in četrtne skupnosti	Zagotavljanje ustreznih pogojev in operativna podpora pri izvedbi programov	
	Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije	Priprava in izvedba razvojnih projektov	
	Lokalna akcijska skupina	Priprava in izvedba razvojnih projektov	
	Zunanji strokovnjaki	Izvedba specifičnih strokovnih nalog	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	296.000,00 €	Proračun MOL = 296.000,00 € Zunanji viri financiranja = 0,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število prireditev in aktivnosti v organizaciji društev in interesnih združenj	4 na leto (2021)	4 na leto
	Število razvojnih projektov, ki jih je izvedel LAS v okviru pristopa CLLD na območju MOL	2 (2021)	Povečanje za 3
Kazalniki rezultatov	Število strokovnih društev na podeželju MOL	16 društev (2021)	16 društev

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

UKREP 4.2 Ohranjanje tradicionalne kulturne krajine in dediščine			
OPIS UKREPA	Med naravno in kulturno dediščino, ki je predmet ohranjanja v okviru tega ukrepa spadajo nepremičnine, premičnine, območja in posamezni deli narave, ki imajo za območje MOL kulturno, znanstveno, zgodovinsko in estetsko vrednost ter na ta način predstavljajo pomemben potencial v turistični ponudbi. Gre torej za vse naravne in s človekovim delom ustvarjene vrednote ter jih pojmujemo kot naravno in kulturno sestavino človekovega okolja. Medtem ko so naravne vrednote v največji meri danost narave na območju MOL, pa je kulturna dediščina nadgradnja človekovega ustvarjanja v teh naravnih danostih. Med naravno vrednote spadajo dragoceni, znameniti ali specifični pojavi, deli žive in nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Kulturne dediščine ne predstavljajo le spomeniki, ampak vse kulturne sestavine, ki so se ohranile iz zgodovine, etnološkega pojmovanja kulture in načinov življenja. Deli se na materialno (snovno) dediščino, ki je v nadaljevanju razdeljena na premično (predmeti, zbirke) in nepremično dediščino (stavbe, skupine stavb, arheološka najdišča) ter nematerialno (nesnovno, živo) dediščino. V slednjo se uvrščajo različna znanja, veščine, šege in navade, ki se prenašajo iz generacije v generacijo. Pomemben dejavnik pri ohranjanju naravnih vrednot in kulturne dediščine je tudi promocija, kjer imajo tematske poti v podeželskem prostoru še posebej pomembno vlogo.		
KLJUČNE AKTIVNOSTI (opis aktivnosti je podan v prilogi 1)	A4.2.1 – Ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter njena promocija in vključevanje v turistično ponudbo na podeželju A4.2.2 - Ohranjanje in revitalizacija tradicionalnih znanj in delovnih postopkov ter razvoj novih inovativnih proizvodov A4.2.3 – Nadgradnja in urejanje tematskih poti ter njihova vsebinska nadgradnja s promocijo naravne in kulturne dediščine in turistične ponudbe podeželja		
Sinergije z drugimi strategijami MOL	Vizija Ljubljane 2045, Strategija Mestne občine Ljubljana za mlade 2016–2025, Strategija razvoja turistične destinacije Ljubljana in ljubljanska regija 2021-2027		
Ključni upravičenci ukrepa	Interesna združenja, društva, strokovne institucije, kmetijska gospodarstva		
Ključni partnerji za izvedbo ukrepa:	Ključni partnerji:	Njihove naloge oz. področja sodelovanja:	
	Oddelek za varstvo okolja MOL	Nosilec ukrepa	
	Zavod za varstvo naravne dediščine in Zavod za varstvo kulturne dediščine	Strokovna podpora in sodelovanje v projektih	
	Upravljalci zavarovanih območij	Strokovna podpora in sodelovanje v projektih	
	Kmetijska svetovalna služba	Strokovno svetovanje	
	Lokalna akcijska skupina	Izvajanje projektov	
	Zunanji strokovnjaki	Izvedba specifičnih strokovnih nalog	
	Projektni partnerji	Sodelovaje v okviru različnih projektov	
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	507.500,00 €	Proračun MOL = 332.500,00 € Zunanji viri financiranja = 175.000,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število enot naravne in kulturne dediščine vključenih v različne programe na podeželju	2 (2021)	Povečanje za 5

	Število obnovljenih gospodarskih objektov nepremične kulturne dediščine	24 (2014-2019)	Povečanje za 15
	Število izvedenih učnih delavnic za prenos tradicionalnih znanj	4 (2014-2019)	Povečanje za 5
Kazalniki rezultatov	Število prenovljenih in vsebinsko nadgrajenih tematskih poti od vseh tematskih poti	0 (2021)	Povečanje za 2
	Delež obnovljenih enot evidentirane kulturne dediščine (etnološka dediščina)	48 % od 100 enot (2007-2019)	Povečanje na 63% ali več

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena ne vključuje stroškov dela zaposlenih na MOL, vključuje pa 30% sofinanciranje MOL v primeru uspešne pridobitve zunanjih virov financiranja.

4.5 PODPORNİ MEHANIZMI

Ključni nosilec izvedbe Strategije razvoja podeželja in urbanega kmetijstva Mestne občine Ljubljana za obdobje 2021-2027 je Odsek za razvoj podeželja, ki deluje v okviru Oddelka za varstvo okolja MOL. Odsek se bo v procesu izvedbe strategije seveda lahko tako operativno kot strokovno naslonil tudi na ostale organe MOL, kljub temu pa je vrednotenje predhodne strategije pokazalo, da uspešna izvedba zastavljenih ciljev ni realna brez vzpostavitve dveh ključnih podpornih mehanizmov, opisanih v nadaljevanju.

4.5.1 TEHNIČNA PODPORA, STROKOVNO SVETOVANJE IN KOMUNIKACIJA

PODPORNI MEHANIZEM 1	Tehnična podpora, strokovno svetovanje in komunikacija
<i>Utemeljitev podpornega ukrepa</i>	Ena ključnih ugotovitev vrednotenja SRP MOL 2014-2020 se je nanašala na izboljšanje tehnične podpore, strokovnega svetovanja, obveščanja in komuniciranja s končnimi uporabniki. Prav tako se je pojavila potreba po izboljšanju notranje komunikacije in usklajevanja dela znotraj struktur MOL, predvsem v povezavi z reševanjem strateških in procesnih vprašanj. Vse tovrstne potrebe so bila združene v ta podporni mehanizem, katerega namen je podpora delovanju Odseka za razvoj podeželja in doseganja vseh strateških in operativnih ciljev SRPUK MOL 2021-2027.
<i>Kratki opis vsebine podpornega ukrepa</i>	Vzpostavitev in redno delovanje točke za tehnično podporo, strokovno svetovanje in komunikacijo v okviru Odseka za razvoj podeželja z naslednjimi ključnimi nalogami: • Koordinacija izvedbe aktivnosti SRPUK MOL 2021-2027. • Vzpostavitev in koordinacija delovanja mreže strokovnjakov za posamezna področja. • Vzpostavitev točke za obveščanje uporabnikov strategije ter redno obveščanje in redno komuniciranje z zainteresiranimi nosilci razvojnih pobud in projektov na podeželju. • Vsebinska pomoč in tehnična podpora pri prijavih na različne razpise tako v okviru MOL kot tudi v okviru drugih izvajalcev razvojnih politik. • Spodbujanje vstopa v nadstandardne ukrepe Programa razvoja podeželja (KOPOP, Ekološko kmetovanje..). • Razvoj e-aplikacije o informacijah Opazovalno napovedovalne službe KIS (obvestila na GSM). • Svetovanje in podpora pri reševanju različnih pravnih, finančnih, socialnih in drugih vprašanj tako v okviru MOL kot tudi v državnem okviru. • Svetovanje pri izbiri socio-ekonomsko najbolj zanimivih oblik dopolnilnega dela na kmetijah. • Aktivna pomoč pri vzpostavitvi in registraciji dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. • Vzpostavitev spletnega portala e-PODEŽELJE, kjer bi se zbirale aktualne informacije (nasveti, priporočila ipd.) s področja podeželja v MOL. Točka bi bila odgovorna tudi za izvedbo vmesnega vrednotenja SRPUK MOL 2021-2027 v letu 2024 – na njegovi podlagi bi se po 2024 preverilo tudi podprte tipe projektov oz. upravne postopke in mehanizme za dodeljevanjem sredstev.
Ključni upravičenci:	Odsek za razvoj podeželja in ostali organi MOL
Kadrovske potrebe:	1 dodatno zaposlena oseba v okviru Odseka za razvoj podeželja, pri čemer gre v primeru uspešnega kandidiranja na projekte financirane iz drugih virov financiranja lahko tudi za kombinirano zaposlitev (npr. 50% delo na PM1 in 50% delo na projektu).

Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	270.000,00 €	Proračun MOL = 270.000,00 € Zunanji viri financiranja = 0,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (2021):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Vzpostavljena in delujoča točka za tehnično podporo, strokovno svetovanje in komunikacijo	NE	DA
	Letna poročila o izvajanju SRPUK MOL 2021-2027	0	7
	Izvedeno vmesno vrednotenje SRPUK MOL 2021-2027	0	1
Kazalniki rezultatov	Ocena uspešnosti in učinkovitosti delovanja točke za tehnično podporo, strokovno svetovanje in komunikacijo v okviru končnega vrednotenja SRPUK MOL 2021-2027 (izvedeno v okviru priprave SRPUK MOL 2028-2034)	1	2

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena vključuje stroške dela in materialne stroške za 1 novo delovno mesto v okviru Oddelka za varstvo okolja – Odseka za razvoj podeželja. Ocena ne vključuje morebitnega financiranja tega delovnega mesta s strani zunanjih virov financiranja, saj za to trenutno ni osnove (pridobljenega projekta).

4.5.2 STRATEŠKI PROJEKTI IN KREPITEV MEDNARODNE PREPOZNAVNOSTI MOL

PODPORNI MEHANIZEM 2	Izvajanje projektov in krepitev mednarodne prepoznavnosti MOL
Utemeljitev podpornega ukrepa	Ne glede na dejstvo, da SRPUK MOL 2021-2027 predstavlja strategijo na lokalni ravni, je v luči uspeha izvedenih mednarodnih projektov in vse večje prepoznavnosti MOL, v njej nasloviti tudi vprašanje doseganja predstavljenih ciljev z uporabo zunanjih virov finančnih sredstev. Slednje je mogoče le, če bo SRPUK MOL 2021-2027 jasno opredelila željo in potrebo po partnerskem sodelovanju na strateških in ciljno usmerjenih projektih, prenosu znanja in primerov dobre prakse ter pripravljenost deliti lastno znanje z drugimi.
Kratki opis vsebine podpornega ukrepa	Ob tem je pomembno zavedanje, da mora biti mednarodno delovanje in sodelovanje MOL ciljno usmerjeno v doseganje ciljev te strategije in učinkovito. Posledično bo podporni mehanizem usmerjen predvsem na naslednja vsebinska področja SRPUK MOL 2021-2027: • Na področju urbanega čebelarstva (skladno z Vizijo razvoja Čebelje poti) želi MOL nadgraditi že opravljeno delo in Ljubljano predstaviti kot center za urbano čebelarstvo na ravni EU. • Na področju urbanega gozdarstva (skladno s Kapitalizacijo strategije projekta URBforDAN) želi MOL nadgraditi že opravljeno delo in model upravljanja urbanih gozdov kot dobro prakso širiti v mednarodnem prostoru. • Na vseh ostalih področjih želi MOL sodelovati v ciljno usmerjenih projektnih partnerstvih, katerih rezultat bodo izvedeni že prepoznani strateški projekti (predstavljeni v nadaljevanju) ali druge sorodne projektne ideje.

	Skladno z navedenimi cilji bo MOL stopala v tehtno izbrana mednarodna partnerstva in povezave, saj želi z omejenimi resursi doseči čim večjo mednarodno prepoznavnost na ključnih področjih. Tekom priprave strateškega in operativnega okvirja SRPUK MOL 2021-2027 je bilo identificiranih več v nadaljevanju navedenih projektnih idej, ki naslavljajo številne zastavljene cilje, vendar njihova izvedba brez sodelovanja na mednarodnem področju ni verjetna. Poleg tega se v hitro spreminjajočem svetu neprestano pojavljajo novi koncepti in ideje, na katere se bo tudi MOL morala hitro odzvati. Tako z dvema nekoliko bolj splošnima aktivnostma odpiramo možnost, da MOL v času trajanja te strategije zasleduje tudi v času njene priprave nepredvidene razvojne koncepte in ideje, ki so skladni z duhom in namenom SRPUK MOL 2021-2027: • Strateško umeščanje MOL na mednarodnem področju, krepitev njenega mednarodnega ugleda in njeno sodelovanje v mednarodnih povezavah • Razvoj inovativnih projektnih idej in izvajanje projektov skladnih s cilji SRPUK MOL 2021-2027 – na primer: ○ Vzpostavitev Centra kulture bivanja ○ Deponija Barje – rastlinjak Ljubljane in testni poligon za nove pristope v urbanem kmetijstvu ○ Ljubljana – center za urbano čebelarstvo na ravni EU ○ Vrtovi Ljubljane 2045 ○ Sadjarsko središče v Posavskem hribovju in na Rašici – Ohranjena kulturna krajina ○ lpd.		
Ključni upravičenci:	Odsek za razvoj podeželja in ostali organi MOL		
Kadrovske potrebe:	1 dodatno zaposlena oseba okviru Odseka za razvoj podeželja, pri čemer se stroške dela v primeru uspešnega kandidiranja na projekte financirane iz drugih virov financiranja lahko deloma ali v celoti prenese na zunanje vire financiranja (npr. 50% delo na PM2 in 50% delo na projektu).		
Ocenjena potrebna sredstva in viri financiranja ukrepa*	280.000,00 €	Proračun MOL = 280.000,00 € Zunanji viri financiranja = 0,00 €	
KAZALNIKI	Naziv kazalnika	Izhodiščna vrednost (2021):	Ciljna vrednost (2027):
Kazalniki dosežkov	Število oddanih prijav projektov na razpise na državni in EU ravni	5	Povečanje za 5 ali več
	Število odobrenih oz. izvedenih projektov na državni in EU ravni	3	Povečanje za 3 ali več
Kazalniki rezultatov	Ocena uspešnosti in učinkovitosti izvajanja strateških projektov v okviru končnega vrednotenja SRPUK MOL 2021-2027 (izvedeno v okviru priprave SRPUK MOL 2028-2034)	1	2

* Podana je groba ocena potrebnih sredstev za izvedbo ukrepa v obdobju 2022 – 2028, ki je bila izvedena na podlagi poznanih informacij. Ocena vključuje stroške dela in materialne stroške za 1 novo delovno mesto v okviru Oddelka za varstvo okolja – Odseka za razvoj podeželja. Ocena ne vključuje morebitnega financiranja tega delovnega mesta s strani zunanjih virov financiranja, saj za to trenutno ni osnove (pridobljenega projekta). Ocena ne vključuje vrednosti samih projektov oz. deležev, ki bi pripadli MOL, saj so te vrednosti že zajete pri posameznih ukrepih kot zunanji viri financiranja.

5 FINANČNI OKVIR IN DINAMIKA IZVEDBE STRATEGIJE

5.1 FINANČNI OKVIR S PREDVIDENO DINAMIKO IZVAJANJA PO LETIH

V nadaljevanju je podan finančni okvir za izvedbo SRPUK MOL 2021-2027, pripravljen na podlagi:

- trenutnega proračuna Odseka za razvoj podeželja oz. njegovega dela namenjenega dosedanjemu izvajanju SRP MOL 2014-2020,
- grobega modeliranja višine potrebnih sredstev za izvedbo posameznega cilja, ukrepa in aktivnosti oz. doseganja postavljenih ciljnih vrednosti,
- ocene potreb po dodatnih kadrovskih potrebah in z njimi povezanih delovnih stroških,
- predvidevanj o številu, finančnem obsegu in deležu sofinanciranja potencialnih projektov, financiranih iz zunanjih virov financiranja.

V spodnji preglednici je podan finančni okvir SRPUK MOL 2021-2027 po ukrepih oz. ciljnih v pregledni obliki, na naslednjih straneh pa je prikazana podrobnejša dinamika izvedbe finančnega okvirja SRPUK MOL 2021-2027 po letih.

Finančni okvir SRPUK MOL 2021-2027 po ukrepih oz. ciljnih			
Šifra ukrepa oz. cilja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	SRPUK MOL 2021-2027 - SKUPAJ
Ukrep 1.1	495.000,00 €	218.000,00 €	713.000,00 €
Ukrep 1.2	1.116.000,00 €	300.000,00 €	1.416.000,00 €
Ukrep 1.3	1.400.000,00 €	360.000,00 €	1.760.000,00 €
Ukrep 1.4	1.383.000,00 €	760.000,00 €	2.143.000,00 €
Cilj 1 - skupaj	4.394.000,00 €	1.638.000,00 €	6.032.000,00 €
Ukrep 2.1	675.000,00 €	- €	675.000,00 €
Ukrep 2.2	135.000,00 €	- €	135.000,00 €
Cilj 2 - skupaj	810.000,00 €	- €	810.000,00 €
Ukrep 3.1	135.000,00 €	100.000,00 €	235.000,00 €
Ukrep 3.2	45.000,00 €	50.000,00 €	95.000,00 €
Cilj 3 - skupaj	180.000,00 €	150.000,00 €	330.000,00 €
Ukrep 4.1	296.000,00 €	- €	296.000,00 €
Ukrep 4.2	332.500,00 €	175.000,00 €	507.500,00 €
Cilj 4 - skupaj	628.500,00 €	175.000,00 €	803.500,00 €
PM1	270.000,00 €	- €	270.000,00 €
PM2	280.000,00 €	- €	280.000,00 €
Podporni mehanizmi - skupaj	550.000,00 €	- €	550.000,00 €
SKUPAJ	6.562.500,00 €	1.963.000,00 €	8.525.500,00 €

Kot izhaja iz zgornje preglednice bi izvedba SRPUK MOL 2021-2027 v obdobju 2022-2028 za proračun MOL pomenila strošek v višini 6.562.500,00 €. Vendar je na tem mestu potrebno poudariti, da MOL že danes za pomemben del zajetih vsebin namenja približno 4.550.000,00 €.

Razliko do navedenega zneska predstavljajo predvsem uvedba obeh podpornih mehanizmov in dodatna zaposlitev za izvajanje izobraževanja (830.000,00 €), povečanje obsega izvedbe ukrepov (593.600,00 €) in 30% sofinanciranje izvedbe predvidenih projektov financiranih iz zunanjih virov (588.900,00 €), s čimer bi MOL za izvedbo projektov pridobila dodatnih 1.963.000,00 €.

In prav projekti lahko zaradi svoje ciljne usmerjenosti, prenosa znanja in dobrih praks iz tujine, omogočijo MOL preboj na ključnih izzivih, ki bi ga brez povezovanja sama težje dosegla (npr. prilagajanje na podnebne spremembe, urbano kmetijstvo, ustvarjanje dodane vrednosti lokalnih proizvodov in storitev, ipd.), obenem pa okrepijo njeno mednarodno prepoznavnost.

Podrobnejša dinamika izvedbe finančnega okvirja SRPUK MOL 2021-2027 po letih – 1. del								
Šifra ukrepa oz. cilja	Leto							
	2022		2023		2024		2025	
	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja
Ukrep 1.1	45.000,00 €	- €	45.000,00 €	- €	69.000,00 €	90.000,00 €	63.000,00 €	62.000,00 €
Ukrep 1.2	150.000,00 €	- €	150.000,00 €	- €	163.200,00 €	60.000,00 €	163.200,00 €	60.000,00 €
Ukrep 1.3	200.000,00 €	- €	200.000,00 €	- €	200.000,00 €	120.000,00 €	200.000,00 €	120.000,00 €
Ukrep 1.4	195.000,00 €	200.000,00 €	145.000,00 €	- €	215.000,00 €	200.000,00 €	210.000,00 €	150.000,00 €
Cilj 1 - skupaj	590.000,00 €	200.000,00 €	540.000,00 €	- €	647.200,00 €	470.000,00 €	636.200,00 €	392.000,00 €
Ukrep 2.1	110.000,00 €	- €	90.000,00 €	- €	95.000,00 €	- €	95.000,00 €	- €
Ukrep 2.2	10.000,00 €	- €	10.000,00 €	- €	15.000,00 €	- €	25.000,00 €	- €
Cilj 2 - skupaj	120.000,00 €	- €	100.000,00 €	- €	110.000,00 €	- €	120.000,00 €	- €
Ukrep 3.1	15.000,00 €	- €	15.000,00 €	- €	27.000,00 €	40.000,00 €	24.000,00 €	30.000,00 €
Ukrep 3.2	- €	- €	5.000,00 €	- €	8.000,00 €	10.000,00 €	8.000,00 €	10.000,00 €
Cilj 3 - skupaj	15.000,00 €	- €	20.000,00 €	- €	35.000,00 €	50.000,00 €	32.000,00 €	40.000,00 €
Ukrep 4.1	43.000,00 €	- €	38.000,00 €	- €	43.000,00 €	- €	43.000,00 €	- €
Ukrep 4.2	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	55.000,00 €	50.000,00 €	55.000,00 €	50.000,00 €
Cilj 4 - skupaj	83.000,00 €	- €	78.000,00 €	- €	98.000,00 €	50.000,00 €	98.000,00 €	50.000,00 €
PM1	10.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	50.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €
PM2	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €
Podporni mehanizmi - skupaj	50.000,00 €	- €	80.000,00 €	- €	90.000,00 €	- €	80.000,00 €	- €
SRPUK MOL 2021-2027 - SKUPAJ	858.000,00 €	200.000,00 €	818.000,00 €	- €	980.200,00 €	570.000,00 €	966.200,00 €	482.000,00 €

Podrobnejša dinamika izvedbe finančnega okvirja SRPUK MOL 2021-2027 po letih – 2. del									
Šifra ukrepa oz. cilja	Leto						Po ukrepih oz. ciljeh - skupaj		
	2026		2027		2028				
	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	Proračun MOL	Zunanji viri financiranja	SRPUK MOL 2021-2027 - SKUPAJ
Ukrep 1.1	103.000,00 €	62.000,00 €	85.000,00 €	2.000,00 €	85.000,00 €	2.000,00 €	495.000,00 €	218.000,00 €	713.000,00 €
Ukrep 1.2	163.200,00 €	60.000,00 €	163.200,00 €	60.000,00 €	163.200,00 €	60.000,00 €	1.116.000,00 €	300.000,00 €	1.416.000,00 €
Ukrep 1.3	200.000,00 €	120.000,00 €	200.000,00 €	- €	200.000,00 €	- €	1.400.000,00 €	360.000,00 €	1.760.000,00 €
Ukrep 1.4	230.000,00 €	150.000,00 €	203.000,00 €	60.000,00 €	185.000,00 €	- €	1.383.000,00 €	760.000,00 €	2.143.000,00 €
Cilj 1 - skupaj	696.200,00 €	392.000,00 €	651.200,00 €	122.000,00 €	633.200,00 €	62.000,00 €	4.394.000,00 €	1.638.000,00 €	6.032.000,00 €
Ukrep 2.1	95.000,00 €	- €	95.000,00 €	- €	95.000,00 €	- €	675.000,00 €	- €	675.000,00 €
Ukrep 2.2	25.000,00 €	- €	25.000,00 €	- €	25.000,00 €	- €	135.000,00 €	- €	135.000,00 €
Cilj 2 - skupaj	120.000,00 €	- €	120.000,00 €	- €	120.000,00 €	- €	810.000,00 €	- €	810.000,00 €
Ukrep 3.1	24.000,00 €	30.000,00 €	15.000,00 €	- €	15.000,00 €	- €	135.000,00 €	100.000,00 €	235.000,00 €
Ukrep 3.2	8.000,00 €	10.000,00 €	8.000,00 €	10.000,00 €	8.000,00 €	10.000,00 €	45.000,00 €	50.000,00 €	95.000,00 €
Cilj 3 - skupaj	32.000,00 €	40.000,00 €	23.000,00 €	10.000,00 €	23.000,00 €	10.000,00 €	180.000,00 €	150.000,00 €	330.000,00 €
Ukrep 4.1	43.000,00 €	- €	43.000,00 €	- €	43.000,00 €	- €	296.000,00 €	- €	296.000,00 €
Ukrep 4.2	47.500,00 €	25.000,00 €	47.500,00 €	25.000,00 €	47.500,00 €	25.000,00 €	332.500,00 €	175.000,00 €	507.500,00 €
Cilj 4 - skupaj	90.500,00 €	25.000,00 €	90.500,00 €	25.000,00 €	90.500,00 €	25.000,00 €	628.500,00 €	175.000,00 €	803.500,00 €
PM1	40.000,00 €	- €	50.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	270.000,00 €	- €	270.000,00 €
PM2	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	40.000,00 €	- €	280.000,00 €	- €	280.000,00 €
Podporni mehanizmi - skupaj	80.000,00 €	- €	90.000,00 €	- €	80.000,00 €	- €	550.000,00 €	- €	550.000,00 €
SRPUK MOL 2021-2027 - SKUPAJ	1.018.700,00 €	457.000,00 €	974.700,00 €	157.000,00 €	946.700,00 €	97.000,00 €	6.562.500,00 €	1.963.000,00 €	8.525.500,00 €

5.2 MOŽNI VIRI FINANCIRANJA

Iz predhodnega poglavja jasno izhaja namera o kombiniranem financiranju izvedbe SRPUK MOL 2021-2027. Takšno razmišljanje izvira predvsem iz dejstva, da je Evropska komisija s sprejemom ključnih strategij – kot na primer [Zeleni dogovor](#) ali strategija [Od vil do vilic](#) – odprla možnost za sofinanciranje naslavljanja in iskanja rešitev za izzive, ki jih naslavlja tako SRPUK MOL 2021-2027, kot tudi drugi sorodni strateški dokumentu MOL.

Kljub navedenemu, [proračun Mestne občine Ljubljana ostaja glavni vir financiranja SRPUK MOL 2021-2027](#), saj se predvideva, da bo pokril skoraj 77% vseh predvidenih sredstev. Temu je bilo tako tudi do sedaj, saj je proračun (z izjemo nekaj uspešno pridobljenih EU projektov) pokrival praktično celoten program razvoja podeželja MOL.

Prav na podlagi prepoznanih priložnosti in uspešno izvedenih EU projektov je predvideno, da bi MOL z uspešnim kandidiranjem na zunanje vire financiranja pridobil dobrih 23% sredstev potrebnih za izvedbo SRPUK MOL 2021-2027. V fazi priprave SRPUK MOL 2021-2027 je bilo namreč opravljeno prepoznavanje konkretnih izzivov in projektnih idej, ki bi te izzive lahko naslovile preko projektov sofinanciranih iz različnih zunanjih virov. Na podlagi vsebin je bila pripravljena tudi groba ocena vrednosti teh projektov, predstavljena v prejšnjem poglavju.

Posledično so v nadaljevanju podane ključne vrste možnih zunanjih virov financiranja:

A. Sredstva na državni in regionalni ravni:

- [Sredstva Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027](#) – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je pristopilo k pripravi ključnega strateškega dokumenta za razvoj podeželja na državni ravni. Tudi v preteklosti je del MOL (območje izven naselja Ljubljana) lahko koristilo tovrstna sredstva oz. je MOL svoje ukrepe in aktivnosti izvajala komplementarno z ukrepi Programa razvoja podeželja. In upravičeno lahko pričakujemo, da bo temu tako tudi v prihodnji programski perspektivi. Sredstva Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027 bi bila lahko za MOL zanimiva pravzaprav z vseh vsebinskih vidikov, saj je v interesu MOL, da državna sredstva izkoristi predvsem za doseganje sinergij, sama pa svoje napore (kot že do sedaj) usmeri v naslavljanje konkretnih izzivov specifičnih za območje MOL. Navkljub navedenemu lahko izpostavimo vsebine kot so podpora krepitvi povezovanja in skupnega upravljanja, prilagajanje na podnebne spremembe, dvigovanje znanja in osveščenosti, pa tudi sredstva za agrooperacije, ipd.

Posebno kategorijo predstavlja [instrument LEADER/CLLD](#), ki omogoča lokalni razvoj, ki ga (preko lokalnih akcijskih skupin) vodijo lokalne skupnosti. Mehanizem kot takšen predstavlja pomembno priložnost, da MOL naslovi specifična vprašanja svojega podeželja – npr. vključevanje naravne in kulturne dediščine v turistične/edukativne programe in produkte, ohranjanje tradicionalnih znanj, promocija podeželja, ipd.

- [Drugi tematski razpisi ministrstev](#) – glede na širino SRPUK MOL 2021-2027 oz. veliko število področij, ki jih naslavlja je ključnega pomena spremljanje različnih tematskih razpisov različni ministrstev ali drugih organov na državni in regionalni ravni. Tu lahko MOL poišče dodatna sredstva za izvajanje konkretnih programov in projektov – npr. s področja varovanja naravne in kulturne dediščine, ohranjanja podeželskega načina življenja, ipd.

B. Sredstva različnih programov Evropske unije:

- Transnacionalni programi – Slovenija je v trenutnem programskem obdobju vključena v pet transnacionalnih programov – Območje Alp, Srednja Evropa, Mediteran, Podonavje in Jadransko-jonski program (ADRION). MOL je že do sedaj uspešno sodelovala v tovrstnih programih, ki omogočajo naslavljanje strateških izzivov, kreiranje transnacionalnih partnerstev, z nekaj milijonskim proračunom pa tudi dovolj sredstev za doseganje vsebinskih prebojev, operativnega napredka in prenos dobrih praks v njihovem celovitem obsegu. Kot ključna področja, ki bi jih MOL lahko naslovila ob koriščenju tovrstnih sredstev velja izpostaviti prilagajanje na podnebne spremembe, prepoznavanje in aktivacija neizkoriščenih potencialov (npr. urbano kmetijstvo), uvajanje novih tehnik/tehnologij oz. njihov prenos v obliki dobrih praks ali pilotnih poskusov, ipd.
- Programi medregionalnega sodelovanja – Slovenija je v programskem obdobju 2014 – 2020 sodelovala v štirih medregionalnih programih – INTERACT III, INTERREG EUROPE, URBACT III, ESPON 2020. Tudi v tovrstnih programih je MOL do sedaj že uspešno sodelovala. Za razliko od transnacionalnih programov, pa so programi medregionalnega sodelovanja usmerjeni bolj v izmenjavo izkušenj med regijami, izboljšanje priprave in izvajanja programov in projektov Evropskega teritorialnega sodelovanja. Gre za sicer »mehkejš« vendar zato nič manj pomembne projekte, saj se prav na njihovih rezultatih pogosto razvijejo »bolj implementacijski« projekti. Prav tako so izjemnega pomena z vidika prenosa dobrih praks in pilotnih preizkusov inovativnih rešitev.
- Čezmejni programi – območje MOL bo v novem programskem obdobju najverjetneje vključeno v tri čezmejne programe – z Avstrijo, Italijo in Hrvaško. Vsi trije programi se trenutno nahajajo v različnih fazah priprave, zato prednostne vsebine, ki jih bodo naslavljali v tem trenutku še niso povsem znane. Kljub temu bi MOL preko tovrstnih programov lahko uspešno naslovila predvsem izzive s širšim oz. čezmejnim vplivom oz. značajem. Gre za projekte velikosti od 500.000 € – 1.500.000 € z manjšim številom projektnih partnerjev iz dveh sosednjih držav. Za razliko od transnacionalnih programov tovrstni projekti navadno naslavljajo eno samo, zelo konkretno vprašanje oz. izziv.
- Horizon 2020 – je okvirni program Evropske unije za raziskave in inovacije ter najpomembnejši finančni instrument za dvigniti konkurenčnosti Evropske unije. Kot takšen predstavlja svojevrstno priložnost, ki jo je MOL v preteklosti že poskušala izkoristiti v vlogi »živega laboratorija« za preizkušanje inovativnih rešitev, tehnik in tehnologij za konkretne izzive. Takšna vloga bi MOL ustrezala predvsem za naslavljanje izzivov kot so urbano kmetijstvo, inovativne tehnike in tehnologije za prilagoditev na podnebne spremembe, ipd.
- LIFE – gre za specifičen program, prvenstveno namenjen varovanju okolja, narave in biodiverzitete. Vendar ima MOL, tudi zaradi številnih omejitvenih dejavnikov za kmetijstvo in gozdarstvo, pa tudi druge ključne aktivnosti razvoja podeželja priložnost ravno preko tega programa nasloviti specifične vsebine – npr. dobre prakse prilagojenega upravljanja kmetijskih in gozdnih zemljišč, osveščanje lastnikov zemljišč, ohranjanje habitatov in biodiverzitete, ipd. Ena ključnih slabosti programa je, da je že do sedaj predvideval visoko soudeležbo oz. predvideval nižjo stopnjo sofinanciranja (50%) kot ostali izpostavljeni zunanji viri financiranja. Predvidevamo, da bo tudi v prihodnje temu tako.

Uporaba zunanjih virov financiranja razbremenjuje proračun MOL, omogoča dostop do znanja in prenos dobrih praks iz tujine in krepi mednarodno prepoznavnost MOL, s tem pa tudi njen ugled.

Vendar velja ob tem opozoriti, da uspešna priprava, prijava in izvedba projektov sofinanciranih iz različnih zunanjih virov zahteva nekoliko prilagojen način delovanja oz. izvajanja SRPUK MOL 2021-2027. In prav zaradi tega »podporni mehanizmi« ter operativno sodelovanje različnih teles MOL predstavljajo tako pomemben oz. ključni element uspešne izvedbe strategije.

6 SPREMLJANJE IZVAJANJA STRATEGIJE

SRPUK MOL 2021-2027 predstavlja podlago za pripravo letnih operativnih načrtov izvajanja strategije, načrtovanje izvajanja aktivnosti in proračunskih sredstev MOL ter prijav projektov na v prejšnjem poglavju opredeljene in druge razpoložljive zunanje vire financiranja.

Spremljanje izvajanja SRPUK MOL 2021-2027 je predvideno sproti oz. na letni ravni. Za vsak ukrep je potrebno definirat nosilca ukrepa, ki je odgovoren za njegovo izvajanje, s tem pa tudi za spremljanje in poročanje o doseženem napredku. Ob tem se na letni rani spremlja predvsem naslednje kazalnike dosežkov:

Ukrep	Naziv kazalnika dosežkov	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
UKREP 1.1 - Zagotavljanje trajnostnega in usklajenega prostorskega razvoja na kmetijah in varovanja kmetijskih zemljišč na območju MOL	Smernice za okolju prijazno kmetovanje na ranljivih območjih z rednim letnim osveščanjem	0 (2021)	1 smernice / 4 letne osveščevalne akcije
	Strokovna podlaga za opredelitev trajno varovanih kmetijskih zemljišč	0 (2021)	1
	Število postopkov za širitev in preselitev kmetij	24 (2014-2020)	20 novih postopkov
UKREP 1.2 - Izboljšanje pogojev za delo in pridelavo na kmetijah ter vzpodbujanje ekološkega načina kmetovanja	Delež z razpisi MOL podprtih kmetijskih gospodarstev	7,6 % (2019)	Povečanje na 10 %
	Število izvedenih pilotnih prenosov dobrih praks	0 (2021)	5
	Število izvedenih komasacij in drugih agro-operacijah	2 (2021)	Povečanje za 1
	Dolžina vzdrževanih poljskih poti iz sredstev MOL letno (km)	25 km (2021)	25 km
	Število na novo registriranih dopolnilnih (gospodarskih) dejavnosti na KMG	272 (2021)	Povečanje za 30
UKREP 1.3 - Trajnostno in aktivno upravljanje z gozdovi	Število združenj lastnikov gozdov	0 (2021)	Vsaj 1
	Površina gozdov v lasti MOL	202 ha (2021)	262 ha
UKREP 1.4 - Prepoznavanje in aktivacija potencialov urbanega kmetijstva	Število vrtičkov v upravljanju MOL	810 (2021)	Povečanje za 30 %
	Vzpostavljen program vrtičkarstva	0 (2021)	1
	Število poskusov projektov oz. pilotov vzpostavitve urbanega kmetijstva na območju MOL	0 (2021)	3
	Število izobraževalnih, skupnostnih in terapevtskih vrtov	0 (2021)	3
	Število čebeljih družin na območju MOL in znotraj avtocestnega obroča	Urbano: 700 Ruralno: 3.900 (2021)	Urbano: 600 Ruralno: 4.200
UKREP 2.1 - Krepitev kapacitet in	Število izvedenih izobraževanj in njihovih udeležencev	251** / 2.934 (2014-2019)	Izvedba letnega programa z vsaj 100 udeleženci

povezovanje ponudnikov	Število organiziranih ogledov dobrih praks doma ali v tujini	60 (2014-2019)	5 na leto
	Število novih pobud za organiziranje lokalnih skupin proizvajalcev in kratkih verig	5 (2021)	Povečanje za 10 ali več
UKREP 2.2 - Usklajevanje trženja in prodajnih kanalov dobrin podeželja	Število vzpostavljenih prodajnih mest na domu, na tržnicah in preko e-trženja	21 (2019)	Povečanje za 20
	Število novo vzpostavljenih kratkih verig	5 (2019)	Povečanje za 3
	Število novo vzpostavljenih lokalnih blagovnih znamk	2 (2019)	Povečanje za 1
UKREP 3.1 - Povečanje prepoznavnosti podeželja in osveščanje meščanov	Število publikacij in objav za promocijo podeželja in lokalno pridelane hrane	6 (2021)	Povečanje za 2
	Število prireditev za promocijo produktov in storitev podeželja	12 (2021)	12
	Število izvedenih kampanj s področja osveščanja o pomenu kmetijstva in gozdarstva	0 (2021)	1 na leto
UKREP 3.2 - Vzpostavitev posebnih programov na kmetijah v okviru participativnega urbanega kmetijstva	Število izobraževalnih kmetij	0 (2021)	5
	Število socialnih in terapevtskih kmetij	0 (2021)	2
	Število socialno podjetniških partnerstev na kmetijah	0 (2021)	1
UKREP 4.1 - Spodbujanje usklajenega in aktivnega delovanja različnih interesnih skupin	Število prireditev in aktivnosti v organizaciji društev in interesnih združenj	4 na leto (2021)	4 na leto
	Število razvojnih projektov, ki jih je izvedel LAS v okviru pristopa CLLD na območju MOL	2 (2021)	Povečanje za 3
UKREP 4.2 - Ohranjanje tradicionalne kulturne krajine in dediščine	Število enot naravne in kulturne dediščine vključenih v različne programe na podeželju	2 (2021)	Povečanje za 5
	Število obnovljenih gospodarskih objektov nepremične kulturne dediščine	24 (2014-2019)	Povečanje za 15
	Število izvedenih učnih delavnic za prenos tradicionalnih znanj	4 (2014-2019)	Povečanje za 5

***Pri tem kazalniku gre za razdrobljene oz. posamezne izobraževalne aktivnosti, ki med seboj niso bile povezane v konsistenten in zaokrožen program, tako kot je to predvideno s to strategijo, ki predvideva letno izvedbo usklajenega programa.*

Naslednji kazalniki rezultatov so prvenstveno predmet vmesnega vrednotenja SRPUK MOL 2021-2027, predvidenega v letu 2024 in končnega vrednotenja SRPUK MOL 2021-2027, predvidenega v letu 2028 oz. v okviru priprave nove SRPUK MOL 2028-2034.

Ukrep	Naziv kazalnika rezultatov	Izhodiščna vrednost (leto):	Ciljna vrednost (2027):
UKREP 1.1 - Zagotavljanje trajnostnega in usklajenega prostorskega razvoja na kmetijah in	Površina trajno varovanih kmetijskih zemljišč na območju MOL	Ni podatka, saj ni strokovnih podlag (2021)	Površina trajno varovanih kmetijskih zemljišč opredeljenih v OPN

varovanja kmetijskih zemljišč na območju MOL	Površina kmetijskih zemljišč prilagojena na podnebne spremembe: a) Površina kmetijskih zemljišč s pridelavo v zaščiteneh prostorih b) Površina nasadov s protitočno zaščito c) Površina kmetijskih zemljišč z namakanjem	a) 7,9 ha (2021) b) 7,5 ha (2021) c) 64,9 ha (Namakalna zadruga Dobrunje, 2021), 7,9 ha – zaščiteni prostori	a) Povečanje za 5 ha b) Povečanje za 2 ha c) povečanje za 50 % (novi namakalni sistemi, legalizacija sistemov, ki sedaj obratujejo na črno)
UKREP 1.2 - Izboljšanje pogojev za delo in pridelavo na kmetijah ter vzpodbujanje ekološkega načina kmetovanja	Število KMG z več kot 80% kmetijskih zemljišč v MOL	512 (2021)	450
	Število zaposlenih oz. pokojninsko zavarovanih na KMG	487 (2021)	400
	Delež kmetij z ekološkim načinom kmetovanja	36 (4,23 %) (2021)	Povečanje za 30 %
	Delež KMG z dopolnilno dejavnostjo	8,5 % (2021)	Povečanje na 10 %
UKREP 1.3 - Trajnostno in aktivno upravljanje z gozdovi	Število organiziranih skupnih sečenj letno	2 (2021)	14
UKREP 1.4 - Prepoznavanje in aktivacija potencialov urbanega kmetijstva	Površina namenjena vrtičkarstvu na območju MOL	9 ha (2021)	Povečanje za 30 %
UKREP 2.1 - Krepitev kapacitet in povezovanje ponudnikov	Število KMG z novo razvitim produktom, storitvijo ali dejavnostjo na podlagi udeležbe v programu krepitve kapacitet	Ni poznano – izvede se začetni monitoring (2021)	Povečanje za 10
	Število delujočih lokalnih skupin proizvajalcev in kratkih verig	5 (2021)	Povečanje za 5
UKREP 2.2 - Usklajevanje trženja in prodajnih kanalov dobrin podeželja	Delež kmetijskih gospodarstev z vzpostavljeno neposredno prodajo kmetijskih proizvodov	Ni podatka – potrebna vzpostavitev monitoringa (2021)	Povečanje za 20 %
UKREP 3.1 - Povečanje prepoznavnosti podeželja in osveščanje meščanov	Delež anketiranih meščanov, ki so vsaj enkrat letno uporabili produkte in storitve podeželja	Ni podatka - Monitoring je treba vzpostaviti	Povečanje na 50 % ali več
UKREP 3.2 - Vzpostavitev posebnih programov na kmetijah v okviru participativnega urbanega kmetijstva	Število institucij vključenih v izobraževalne programe povezane s kmetijstvom	0 (2021)	40
	Število vključenih oseb ranljivih skupin v socialne in terapevtske kmetije	0 (2021)	10
	Število vključenih oseb v socialno podjetništvo	0 (2021)	5
UKREP 4.1 - Spodbujanje usklajenega in aktivnega delovanja različnih interesnih skupin	Število strokovnih društev na podeželju MOL	16 društev (2021)	16 društev
UKREP 4.2 - Ohranjanje tradicionalne kulturne krajine in dediščine	Število prenovljenih in vsebinsko nadgrajenih tematskih poti od vseh tematskih poti	0 (2021)	Povečanje za 2

	Delež obnovljenih enot evidentirane kulturne dediščine (etnološka dediščina)	48 % od 100 enot (2007-2019)	Povečanje na 63% ali več
--	--	---------------------------------	-----------------------------